

ΕΝΔΟΧΩΡΑ

ΧΡΟΝΟΣ 4 ΤΕΥΧΟΣ 20

ΠΕΡΙ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Καὶ λέγαμε πὺς στανλίζαμε ἐκεῖ μέσα μονάχα μηχαναστικά. Ἐκεῖνα τὰ παχυλά, καλακάγαθα δίποδα, πὺ δὲν ἀποσύναμε νὰ τ' ἀποπαίρουμε.

Τὰ βλέπαμε καὶ τὰ βλέπατε ὑλόγυρά σας, καὶ πάντα μὲ ὕψος βέρωσι διανοουμένων. "Ἄλλοι σταυροπόδι σὲ σοφάδες, ἱδρες καμῆλες τοῦ παλίου καιροῦ ἀναμασώντιας ἀνατολίτικα περαιομένα. Κι ἄλλοι μ' εὐλυνισία καμηλοπαρδαλέων —τὶ κάνει ἡ αὐθεντία σας καὶ τὰ παρόμοια. Καὶ στὰ σαλόνια τῆς μεγάλης πολιτείας πὺ φίνες ράπτες, πινελίζοντας «σπασμένες σκέψεις σὲ ξένες γλώσσες».

Καὶ μὲ τὴ δύση τοῦ ἡλίου
κατὰ πὺ τὸ 'πε ὁ ποιητῆς

πηγαίναμε εἰς τοῦ Βασιλείου.

Εκεῖ, κλεισμένων τῶν θυρῶν, κουβεντολόγι τοῦ κοπαδιοῦ. Κάποιος ἀπ' τοὺς πρωτόγαλτους τοῦ μῦθου:

—Τίποτε συνθετικὲς τροφές, νὰ τὰ βολέψουμε πὺ ἄνεια, μουσέ;

Μὰ ἡ πὺ παλιὰ πνευματικὴ γίδα, ἡ Ἀμαλθεία, τοὺς ὁρμηνεύει:

—Τροφές μασέλες, παιδιὰ, νὰ μασηθεῖ καλὰ ἡ τροφή. Μὴν τύχει καὶ φανεῖ πὺς τὸ γάλα μας εἶναι σκέτος σανός.

Αὐτὰ λέγονταν ὡς χιὲς «εἰς τοῦ Βασιλείου». "Ὅπου κάποιος ἀπ' τὴν παρδαλὴ συνομοταξία τοὺς σήμερα παρᾶκουσε τὴν ὁριήγεια τῆς πολύξερης γρηᾶς Ἀμαλθείας. «Φιλοσοφικὸν ζῶον» αὐτός, ζήλειρε ὅχι τὰ ντόπια καὶ τ' ἀναμασμένα, ἀλλὰ Γαλλικὴ τροφή. Καὶ τὴν ξέρασε (μᾶς συγχωρεῖτε: τὴν ἐξήμεσε) ὁ εὐλογημένος μπουνιὰ τὴ μπουνιὰ καὶ ἵνα τὴν ἵνα, τελείως ἀμάσητη. Κρίμα του, τὴν ὅρα μάλιστα πὺ πῆγαμε νὰ τὸν στέψουμε σὲ γκεσέμι!

Καὶ τὸ κοπάδι; Τὸν συμπονεῖ συμπόνια συνενοχῆς ἢ γελά, μ' ἐκεῖνα τὰ κουπώδη γέλια τῶν μηχαναστικῶν: Ἀποδιοπομπαῖος, ἀπόβλητος, νὰ ἐξορκιστεῖ! Γιὰ θάλωμα τῶν νερῶν βέβαια, γιὰ νὰ ξεγριεῖται ὁ δικός τους μηχανασμός.

Κι ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ...

ΣΟΛΩΝΟΣ

Ἀπόδοση: ΓΙΑΝΝΗ ΔΑΔΛΑ

Ποιῖε ἡ δική μιας πολιτεία δὲ θὰ χαθεῖ,
βουλὴ τοῦ Δία καὶ θέλημα πῶν ἀθανάτων·
κόρη κραταιοῦ πατέρα, σκέπη μεγαλόφυχη,
ἔχει ἡ Παλλὰδα ἡ Ἀθηναῖα τὸ χέρι ἐπάνω της.

Μὲ τίς ἀπακοπὲς τοὺς τῇ χαλοῦν οἱ ἴδιοι οἱ πολίτες
τέτοια μεγάλη πολιτεία οἱ ἀργυρόνητοι,
καὶ τῆς Δημοκρατίας οἱ κεφαλές, μὲ ἀδικες βλέψεις.
Ἀπ' τῇ διχοστασίᾳ τῶν δυὸ πολλὰ δεινὰ θὰ δοῦμε·
ὅσους γὰρ βάλουν δὲ μποροῦν σιὴν ἀπλησσία τους,
οἱ εἰρηγινὰ σκεπάζονται εὐχαριστιοῦνται,
παρὰ ἀδικίες σις ἀδικίες, ποῖος θὰ πλουτίσει
κι οὔτε ἱερὰ, οὔτε δημόσια αὐτοὶ δὲ σέβονται,
κλέφτες, κι ὁ νοῦς τοὺς τί ν' ἀσπάζει ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου.

Παραινέσεις στους Ἀθηναίους

κἄν νὰ φοβοῦνταν τὶς σεμνὲς ἀρχὲς τῆς Δίκης,
ποὺ ξέρει τί ἔγινε, τί γίνεσθαι, καὶ θύμῳ θὰ ῥῥθεῖ
καὶ ἄς μὴ μιλᾷ, θὰ ῥῥθεῖ σκληρὰ καὶ τοὺς παιδέψει.

Ἔτσι σ' ὅλη τὴν πόλιν σέρονται κακὴ πληγὴ,
καὶ ἡ φοβερὴ σκλαβιὰ τυράννου θὰ ξεσπάσει
ἢ ἐμφύλιος σπαραγμὸς ποὺ τώρα κορυφώζει,
πολλοὺς στὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας θὰ τοὺς θροῖσει
καὶ ἀπὸ τοὺς κομματάρχες σὲ φαρτίες, χαρὰ τῶν φανύλων,
ἢ πόλιν ἢ ἀκριβὴ ὅπου νὰ ᾖ θὰ ξεπέσει.

Νὰ τοῦ λαοῦ μας τί τοῦ μέλλεται καὶ νὰ
φτωχοὶ πολλοὶ ποὺ ξενιτεύονται πισταγκωμένοι
σὲ σκλαβοπιάζα καὶ ἢ σὲ κάτεργα ντροπῆς
φρικτὴ, καταναγκαστικὴ σκλαβιὰ ὑπομένοντας.
Πάγκοινη ἢ συμφορὰ τοῦ καθενὸς τὸ σπῆτι μπαίνει,
δὲν εἶναι αὐλόθυρα νὰ τὴν ἀναχαιτίσει,
πηδᾷ ἀπ' τὴ μάντρα, ὅσο ψηλὴ, τὸν βρίσκει πάντα
καὶ τοῦ θαλάμου τ' ἄδυτα ἂν κορυφεῖ κάποιος, τὸν βρίσκει.

Αὐτὰ ἡ καρδιὰ καὶ πῶς τοὺς Ἀθηναίους μὲ σπρώχνει.
Φέρνει δεινὰ ἢ Κακοδιοίκηση στὸ κράτος,
μὰ ἡ Εὐνομία τὰ ἐναρμονίζει σιτὴν ἐπιτέλεια,
περὶ καὶ τοὺς καταχραστές αὐτὴ τὶς χειροπέδες,
λείπει σκληρότητες σβῆνει ἀπληστίας, ὑπεροφίας,
μαραίνει τὸ ἄνθος τοῦ κακοῦ πρὶν ρίξει φύτρα
σιρεποδικίες τὶς συμβιάζει, τὰ ὑπερήφανα ἔργα ..
καὶ μαλακώνει καὶ τοῦ διχασμοῦ τὰ ἔργα στομώνει,
τὴ λύσσα τῆς σκληρῆς διχονίας καὶ ὅλα κάτωθ' τῆς
ἁρμονικῆς καὶ γνῶστικῆς σιτὴν ἀνθρωπότητα εἶναι.

Ἡ Ἀγνή

ἡθογραφήμα τοῦ ΓΙΑΝΝΗ ΑΘ. ΜΑΡΡΕ

Ὁ ἥλιος ἔγερνε νὰ βασιλέμει, κι ὥστόσο δάγκωνε σὰν τὸ σκυλί. Δὲν ἔλεγε νὰ μιλακῶσει. Τόβαλε λὲς νὰ κατακράμει τὰ πάντα: σπαρτά, ζωντανά, κι ἀνθρώπους. Στὸν κάμπο παιχνίδιζε τὸ πηχτὸ λισπύρι. Ἡ καταραμένη κάμα ἔχωνε τὴν ἀνάσα τῆς βαθεῖα μὲς στὶς σκισιμάδες τῶν χωραφιῶν, ποὺ ἔχασκαν σὰν διψασμένα στόματα, καὶ πύρωνε τὴν κατὰξερη γῆς καὶ τὰ κορμιὰ τῶν δουλεφτάδων. Μπούχιζε ὁ ἀέρας ξεραῖλα. Τὰ ζωντανὰ σκιμμένα στὶς σταροκαλομιές φρόμαζαν, κάθε τόσο, ἀπακαμωμένα ἀπ' τὴ λαῦρα καὶ κοιτώντας κατὰ τὸ ποτάμι, χλιμίντριζαν δυνατά.

Τὰ ξερά καλὰμια τῶν σιταριῶν θρόιζαν ἀνάλαφροι ὅπως τὰ κυμάτιζε ὁ λίβας ποὺ φλόμωνε τὰ ρουθούνια. Παντοῦ ἀπλωνόταν μιὰ δυνατὴ μυρουδιά ξεραμένου χόρτου. Ὁ ἀνεμοσπρόβιλος σήκωνε, πότε—πότε, τὴν ξερακαλαμιὰ καὶ τὸν κουρνιαχτὸ καὶ τραβούσε τ' ἀψήλου σὰν καπνὸς ἱεροῦ θυμιάματος. Κι ὕστερα τίποτα. οὔτε πνοὴ ἀέρα...

Τὰ σκονισμένα δέντρα μέναν ἀκούνητα, σὰν πεθαιμένα. Τὰ πουλάκια κεῖ στὴν ἀκροποταμιά, μ' ἀνασηκωμένες τὶς φτεροῦγες τους, ξέπλεναν, κάθε τόσο, τὴν ξεραμένη γλῶσσα τους στὸ νερό. Τὰ τζίτζικια μουρλάθηναν. Οἱ καρσκάδες ξεκουραζόντουσαν πάνω στὰ κλωνάρια ἢ στὶς κορφές τῶν δέντρων, κι ὕστερα ξαμολιόντουσαν κρακακίζοντας κατὰ τὰ χωράφια...

Πέρα στὸν κιτρινιασμένο κάμπο οἱ ξερακιανοὶ δουλεφτάδες, μπουλούκια—μπουλούκια, πασαλειμμένοι χῶμα κι ἰδρώτα καὶ μὲ τὰ στήθια τους γιομάτα στεναγμούς, δίναν τὴ μάχη τῆς σοδειᾶς. Ὅλα τραβούσαν τὸ δρόμο τους σὰν ὅπως πρίν. Ὡστόσο τὰ μπουλούκια τῶν δουλεφτάδων, ποὺ ἔσκυβον σὰν σὲ πολὺωρη μετάνοια θερίζοντας στοὺς ὄργου, μέρα τὴ μέρα, ἀραίωναν κι ὁ κάμπος ἄρχισε νὰ ἐρημώνει...

Κεῖθε μεριά, ἡ ἀργατιὰ τοῦ Μάρκου Ἀλκούμπαση, νοικοκύρη μ' ὄνομα, μάζεψε τὸ κερεμένο βίος του. Οἱ θερίστρες θέριζαν τὸ ἴσαμε τὸ μπόϊ τους μαυραῖάνι, κι οἱ ἄντρες, πιὸ πίσω, ἔσφιγγον τὰ χερόβολα σὲ δεμάτια, τὰ φόρτωναν στὰ ζωντανὰ καὶ τὰ πῆγαιναν στὸν ἀλωνότοπο. Ὁ ἰδρώτας ἔτρεχε ποτάμι...

—Ἐῖ, πῶς πᾶτε σεῖς, ἀκόμα δὲν τελειώσανε τὰ βάσανά σας;...

τοὺς φώναζαν χαρούμενα οἱ ἐργασιῆς ποὺ φεύγαν ἀπ' τὸν κάμπο.

Στράβωνε μιὰ τὸ σκούφο του ὁ Πετρής — ἓνας ψηλέας ἴσαμε κεῖ πάνω, καὶ λίγο «φιρούτσικος» — ὅπως λέγαν — στὸ νιονιό», κι ἀποκρινότανε χαμογελώντας:

— Τ' ἀπόγισμα, μωρέ, θέ ν' ἀκουστεῖ καὶ τὸ δικό μας τὸ ντουφέκι...

Χαιράτανε γι' αὐτὸ ἡ ἀργατιά τοῦ 'Αλκούμπαση καὶ τὸ δειχνε μὲ χίλους τρόπους. 'Ιδίως ὁ Πετρής πού, ὅπως τὸ σκεφτόταν, γαλήνευε τὸ πρόσωπό του, ξεθόλωναν τὰ σκούρα μάτια του, ὄρθωνε ντοῦρο τὸ κορμί του κι ἄρχιζε νὰ τὸ «πικρολέει»:

«Θέλω ν' ἀνέβω σὲ βουνό
νὰ πιάσω φίλο τὸν ἀετό,
νὰ μοῦ δανείσει ἓνα φτερό
νὰ περὶ ποτῶ νὰ κυνηγῶ...».

Κεῖδ' ἐπὶ τὸ διπλοισάκισμα τοῦ τραγουδιοῦ τρεμούλιαζε ἡ φωνή του, σὰ νὰ τὸν γαιργαλοῦσαν στὰ πλευρά, κι οἱ ἄλλοι τῷ βάζαν στὰ γέλια.

— Νάαα, ποὺ νὰ σὲ πάρ' Πετρή! — ἔκανε μιὰ τὰ χέρια της ἡ θειά — Φανή — καὶ τὸν φασκέλωνε χαμογελώντας — Χίλια γούστα ἔχεις π' ἀναθεμάσε... Καὶ τὸ ξανάβαζαν στὰ γέλια..

— 'Εἴ, κυράδες! — τ' ἀφεντικό πάνω ἀπ' τὸν ὄχτο ἔβαλε τὶς φωνές — 'Αἰμ χουζουρεύοντας δὲ βγαίνει ἀπάνου ὁ ὄργος, μάτια μ'! 'Αναγκάστε: τάκα — τάκα τὰ δρεπάνια... Τὶ στὸ διάλολο θὰ παίξουμε τῶρα δηλαδὴ...

Λές καὶ τὸν εἶχε καθαλλικέμει ὁ διάλολος τοῦτο τὸν ἄνθρωπο σήμερα κι ἔκανε σὰν ἱμουριλὸς ἀπ' τὸ πρῶτ'. 'Οἱ τοῦ φταίγανε, ὥς καὶ τὰ ματογυῶλια ποὺ φοροῦσε καὶ τ' ἀνασθήκωνε νευριασμένος κάθε τόσο — «σιχτὶρ» καὶ «σιχτὶρ» τὸ ἤγγαινε. Τῷ βάζε μὲ τὴν ἀργατιά του μὲ τὸ παραμικρό, ἔφελνε τὸν ἀναβαλλόμενον σιτὸν πρωτεργάτη του τὸν Πετρή, στὰ ζωντανά του, σ' ὅλοι, ὥς καὶ στὸν ἑαυτὸ του ἀκόμα:

— Νὰ μοῦ τοῦ κερατᾶ... κι ἄνοιγε μπρὸς στὰ μούτρα του τὴν ἀπαλάμη του μπαρουτιασμένος...

Σφούγγισε τὴν ἰδρωμένη φούχτα του ἀπ' τὸ παντελόνι του, κι ἔκανε πρὸς τὰ κεῖ παραπατώντας. Σήκωσε ἓνα δεμάτι, τὸ ζύγισε μὲ τὸ χέρι του καὶ γούρλωσε τὰ μάτια του κοιτώντας τὸν Πετρή:

— Φτοῦ γαιμ.. τὸ σοῖ σου, ντενεκέ... 'Αλαφρώτερα εἶπα τὰ δεμάτια, βρὲ θεοπάλαβε, θὰ πιάστε τὰ ζωντανὰ στίς πιλάτες... Φτοῦ... Τὸ εἶπα, ὁ κερατᾶς, τὸ εἶπα... Σήκωσε τῶρα τὴν κεφάλια σου καὶ τήρῃ δῶ, σὲ θέλω: κεῖνα τὰ δεμάτια — κεῖνα κεῖ σοῦ δείχνω, βρὲ τζερεμέ —, νὰ τὰ βάλετε χωρὶς στὸν ἄλωνότοπο — νὰ ξέρεις ποῦ — γιὰ

σπόρο. Κατάλαβες; Τὴν τύφλα σου κατάλαβες, π' ἀνάθεμά σε..., κι ἔδωσέ μιὰ στὸ γείσο τῆς τραγιόσκας του...

—Καλὰ, μωρὲ, πατέρα! —ἔκανε ὁ γυιὰς του, ὁ 'Αλέξης—

—Ὡ—χουου! Τ' ἀκούσαμε... Μὴ σκάς...

—'Α, μὴ σοῦ πῶ καὶ σένα τῶρα πίπτει..., τοῦκανε μουτρωμένος. Ἄφησε τὸ δεμάτι καταγῆς καί:

—Πούσαι, 'Αλέξη —ξαναφώναξε— Ἐγὼ φεύγω. Θὰ πάω στὸ χωρὶ γιὰ τὴ δουλειὰ ποὺ ξέρεις. Τὸν νοῦ σας, εἶπα, στὰ δεμάτ.α... Κι ἀναγκάστε ὁ ἥλιος ἔγειρε..., κατέδωσε τὸ χέρι του ποὺ ἔδειχνε τὸν ἥλιο καὶ πήρε τὸ στρατὶ ποὺ χάνονταν φιδολυγίζοντας πέρα στὸν κίτρινο κάμπο.

—Βρὲε! Πάει ὁ γέρος μου, μουρλάθηκε..., ἔκαμε ὁ 'Αλέξης ἀπὸ κεῖ καὶ πέταξε ἓνα τσιγάρο στὸς Πετρή.

Κεῖθε μεριὰ οἱ ἀργάτισσες κοιτάχτηκαν μὲ σημασία...

—'Αρή, γιὰ... μηχανές μᾶς πέρασε τοῦ λόγου του! —πετάχτηκε ἡ θεῖα —Βγενιά. Δὲν εἴμαστε καλὰ. Ἄκου: τάκα—τάκα! Ἐμ δει στὸν κόρακα ἀπὸ κεῖ. Μπὰ!..., εἶπε ψιθυριστά, μὴν τὴν ἀκούσει ὁ 'Αλέξης, χτυπώντας τὸ χερόβολο στὴ γῆ.

—Τήρα μὴ σκάσω δά! —εἶπε κι ἡ θεῖα—Βανθία—. Δὲν πὰ νὰ λέει... Σκασίλα μου. Ἄλλ' ἄστονε σύ... Ἰὰ: ἀκόμα σήμερα εἶμαι δῶ, ταχιά καὶ τὸ Σαβδάτο, τὴν Κυριακὴ σ' ἀφήνω γειά, μῆλο μου μυρωδάτο —ποὺ λέει μαθεῖς κι ὁ λόγος. Τί θάρρεψε... Ταχιά ποῦ θὰν τοῦ φύγουμ νὰ δῶ μὲ ποιὸν θὰ τρώει τὰ λυσσακά του ὁ χλεμπονιάρης. Ἄμ. ντέ...

Πνίξανε μὲς στὶς φούχτες τοὺς οἱ ἀργάτισσες τὰ χαχανὰ τοὺς καὶ ξανασκύψανε στὸν ὄργο...

Μόνο τὰ χεῖλια τῆς 'Αγνῆς δὲ λένε νὰ γελάσουνε. Σκυφτὴ κι ἀμίλητη, ἀνάμεσα στὶς ἄλλες ἀργάτισσες, κοιτοῦσε, ἴπότε—πότε, τὸν 'Αλέξη κι ἄλλο ξεροκατάπινε καθὼς σκεφτόταν τὰ δικὰ της:

«... Ἐπρεπε πρῶτα νὰ ρωτήσω τὸν πατέρα μου, 'Αγνή. Γιατί, πῶς νὰ στὸ πῶ, τῶρα ποῦ τοῦ τὸ εἶπα, δὲ θέλε, λέει, οὔτε ν' ἀκούσει τέτοιο πράγμα...».

Φουρτουνιασμένη θάλασσα τὰ λόγια του δέρνουνε τὸ μυαλό της, μ' αὐτὴ δὲ θέλει νὰ πιστέφει πῶς ὅλα πιά τελειώσαν μεταξὺ τοὺς. Καὶ προσπαθοῦσε ἀπ' τὸ πρωὶ νὰ δεῖ τὰ μάτια του, νὰ κατάλαβει...

Μὰ κείνος δὲν τὴν πρόσεχε. Κοιτοῦσε ἓνα γύρω: τὰ δέντρα, τοὺς δρόμους, τὸν κάμπο, πέρα τὰ βουνά, καὶ μόνο ἐκείνη δὲν κοιτοῦσε. Οὔτε ἓνα βλέμμα βιαστικό. Δὲν ἔβλεπε τὰ μάτια της π' ὅλο παρακαλοῦσαν...

—Οὐφ! —ξαφυσάει ἀπὸ κεῖ, σκουπίζοντας μὲ τὸ μανίκι του

τὸ ἰδρωμένο κούτελό του— Φωτιά σωστή ἔφριξε σήμερα, ὁ κερατάς, μωρ', Πετρή. Μᾶς ἔκαψε... Φωτιά...

Τράβηξε μιὰ τὰ μπαλαμένα παντελόνια του ὁ Πετρή:

—"Εἰς θεριστὴς εἶναι τώρα, ἀφεντικό, τί θάλα κάμει, μαθές... Βρέ! Βρρρίτ... Σκρόφα τοῦ κε—ραί—τά..., ἔμπηξε τὶς φωνές κυνηγώντας μιὰ ἀπ' τὶς μούλες ποῦ τρωγε πέρα τὰ δεμάτια:

—Νά, πού νὰ βγάλεις τὸν πονάστομο, ρουφιάννα...

... Ἀπ' τὰ ψηλά βουνὰ ξεκρεμοστήκανε τ' ἀπόσκια καὶ ραδολήσανε κατὰ τὸν κάμπο. Πέρα στὸν ὄργο τὰ δρεπάνια ἀστράψαν μὲς στὸν ἥλιο καθὼς ριχτήκανε μὲ βιά πάνω στὸ τελευταῖο στάρι ποῦ ἀπόμενε ὀρθά. Καὶ σὲ λιγάκι ἡ ἀργατιά τὸ βροντοφώνηξε:

—"Αντε! Καλὴ σάβειά, ἀφεντικό... Καὶ τοῦ χρόνου περσότερη...

—Νάστε καλά... Νάστε καλά..., ἔκανε ὁ Ἀλέξης κι ἔστριψε κατὰ τὸν Πετρή.

—Φέρε τὰ ζᾶ νὰ νὰ φορτώσουμε —τοῦ φώναζε— Τ' ἀκούς...;

Ὁ ἥλιος μόλις φαινόταν πιά πίσω ἀπ' τὶς γαλάζιες κορφές τῆς ἀπέναντι ὄροσειράς... Μαζέψανε τὰ πράγματα, φορτώσανε τὰ ζωντανά, καὶ ξεκινήσανε, σιγά—σιγά, γιὰ τὸ χωριό..

Ὁ θέρος τέλειωσε, ἐπὶ τέλους καὶ στὰ χωράφια τοῦ Ἀλκούμπαση...

** ** *

Στὴν ἀρχὴ βέβαια δὲν ἦταν ἔτσι τὰ πράγματα μὲ τὴν Ἀγνή. Δὲν τῶθελε —τοῦ ἀντιστεκόταν. Τὴ φόβιζαν τὰ μαμάτια του καὶ τὸ χαμόγελό του. Φρόντιζε νὰ μὴν τὸν κοιτάει, νὰ μὴν τοῦ μιλάει. Τοῦ φερνόταν ἀδιάφορα. Τὸν ἀπόφευγε ὅσο μπορούσε, καὶ προσπαθοῦσε νὰ μένει κοντά του πολὺ λίγο. Ἐκεῖνος ὅμως μὲ λογὴς τερπίτια τὴ φώναζε κοντά του... Κι ὅταν ἄκουγε τὰ ἄμορφα λόγια του, ἐνιωθε κάτι ἄγνωστο ὡς τότε νὰ τὴν κεντράει μέσα της. Ἕνα κέντησμα γλυκό. Αὐτὸ εἶναι βέβαιο. Καὶ στὸ νοῦ της ἐρχόντουσαν κάμποσα παρὰ ξένα παραμῦθια ποῦ ἔλεγαν γιὰ κάποια φτωχοκόριτσα πού, χάρις στὴν ὀμορφιά της, ἔγιναν, λέει, βασίλισσες, ἀρχοντοπούλες... Παιὸς ξέρει; Μηδὲ δὲν ἦταν ἁμαρφή σὰν τὸ κρῦο νερό... Ὡστόσο τὸ σκεφτόταν. Εἴθελε σὲ κάποιον νὰ τὸ εἰπεῖ, νὰ τὸν συμβουλευτεῖ. Ἡ μοῖρα ὅμως τῶφερε νὰ μὴν ἔχει κανέναν σπὸν κόσμο. Οἱ δικοί της —τούτη εἶναι μιὰ ἄλλη θλιβερὴ ἱστορία— χάθηκαν, κάποτε, ἔτσι ὅπως χάνονται τὰ φθινοπωρινὰ φύλλα σὰν τ' ἀρπάξει δυνατὸς ἀέρας. Κι ἔμεινε μόνη στὴ ζωὴ— ἀπροστάτευτη. Κι ἀπὸ τότε, κάθε χρονιά, τέτοιον καιρὸ, παίρνει τὴ σπράτα π' ὀδηγᾷ στὰ ξένα χέρια κι ἀνεμοδέρνεται ἀπ' τὸ πρῶν ὡς τὸ βράδυ στὴ δούλεψη τ' ἀφέντη, γιὰ νὰ κονομήσει τὸ ψιμάκι τῆς χρονιάς...

Βέβαια εἶχε ἀλλάξει πολλὰ ἀφεντικά ὡς τότε. Μὰ τέτοιο πρῶγμα

δεν της ξανάτυχε άλλη φορά. Πρωτύτερα, θά πείς, ήταν μικρή και δὲ βαργολυγοῦσε τὸ κορμί της, οὔτε τὰ μάτια της μπιρμπιλίζαν παράξενα, ὅπως τώρα. Ἦταν κι αὐτό. "Ας εἶναι...

Ἰδὲν εἶχε, λοιπόν, παρὰ μονάχη της νὰ ξεδιαλύνει τὰ πράγματα. Νὰ, πάρει, τέλος πάντων, μιὰ κάποια ἀπόφαση. Καὶ τὸ σκεφτόταν μέρα—νύχτα. "Οἴμως, ἴσως ἐπειδὴ ἐκεῖνος δὲν τὴν ἄφηνε ἤσυχη νὰ τὸ σκεφτεῖ καλὰ, οἱ σκέψεις της γινόντουσαν ἓνα κουβάρι μπερδεμένο μέσα της, κ' ἡ ἄκρη ἀργοῦσε νὰ φανεῖ...

... "Ἐτσι καὶ κείνη τὴν ἡμέρα σκυμμένη στὸν ὄργο της, δίπλα ἀπ' τὴς ἄλλες ἀργάτισσες, σκεφτόταν πάλι τὸν 'Αλέξη, ποὺ ἔλειπε ἀπ' τὸ πρῶτ' ἐνδεκάτοιο ἀπ' τ' ἄλλα του χωρφια, καὶ μιὰ παράξενη στενοχώρια τὴ γέμιζε ὅσο περνοῦσε ἡ ὥρα κι ἀργοῦσε νὰ φανεῖ...

"Ὡρες—ὥρες ἀποροῦσε κι ἡ ἴδια μὲ τὴν ἀνησυχία της αὐτῇ, καὶ προσπαθοῦσε νὰ μὴν τὸν σκέφτεται, νὰ μὴν κοιτάει πρὸς τὸ δρομάκι—κατὰ τὸ μᾶκρος τῆς ἀκροποταμιᾶς— ποὺ θὰ τὸν ἔφερνε.

—"Εἴ, 'Αγνή! —ξελαριγγιάστηκε ἀπὸ πέρα ὁ Πετρήης—. "Αχ! Ποῦ εἶναι ὁ νοῦς σου ὁμορφονιάμ' καὶ δὲν ἀκοῦς; Τσιτσίκωσε, μωρέ, τὸ στόμα μου... "Αεὶ στὸ ποτάμι, εἶπε, γιὰ νερό... Κεῖδ' αὐτὸν ὄχτο εἶναι τὸ βορέλι...

«Τάχα θὰ 'ρθεῖ;» συλλογιζόταν ἡ 'Αγνή καθὼς τραβοῦσε κατὰ τὸ ποτάμι. Μὲς στὸ μυαλό της, μελίσσι ἀγριεμένο, στρφογυρίζουν ἓνα σωρὸ σκέψεις ποὺ θέλει νὰ τὴς ξεδιαλύνει... Γιὰ μιὰ στιγμή σκέφτηκε κατὰ πολὺ κακὸ γι' αὐτὴ τὴν ἱστορία, καὶ ἤσυχνε τὸ βῆμα της λὲς καὶ τὴν κνηγούσαν. Δὲν εἵθελε τίποτα πιά νὰ σκεφτεῖ. Οὔτε καὶ τὸν 'Αλέξη ἀκόμα... Ὡστόσο, λίγο πρὶν κατεβεῖ τοῦ ποταμιοῦ τὸν ὄχτο, ξανάρριξε τὰ μάτια της κατὰ τὸ δρομάκι τῆς ἀκροποταμιᾶς. Κανένας δὲ φαίνόταν. Δυὸ καισακάδες μ' ἀσπρόμαυρα φτερά μονάχα, ξεφτούρισαν ἀπ' τὰ ψηλὰ πλατάνια καὶ ῥίχτηκαν στὰ διπλὰ τριφύλλια κροακίζοντας.

Παιραμερώνοντας μὲ τὰ χέρια της τὰ κλαδιὰ τῆς σκονισμένης μοσκοῖτιάς, κατέβηκε τοῦ ποταμιοῦ τὸν ὄχτο, ἔφτασε στὸ νερό κι ἔσκυψε νὰ γιομίσει.

Τὰ δροσερὰ νερὰ κυλούσαν ἤσυχα, σιωπηλά. Ποῦ καὶ ποῦ ἀκούγες τοὺς παφλασμοὺς τοῦ νεροῦ καὶ νόμιζες πὼς πάσκιζε νὰ σοῦ μιλήσει. Στους χορτοφάσιμους ὄχτους, στὴς μοσκοῖτιές καὶ στὴν ἀγράμπελη πετούσαν οἱ μέλισσες, κι ἀχνολικνίζονταν, τόσο δὲ μικρές, οἱ πολύχρωμες πεταλούδες. Ψηλὰ ἀπ' τὰ γέρικα πλατάνια ξεκρεμίσονταν κελαιδώντας τὰ πουλιά...

'Ακούμπησε τὸ βορέλι στὸν ῥάιμο τῆς ἀκροποταμιᾶς. Τὸ βούλωσε καλὰ. "Ἐβγαλε τὸ κεφαλομάντηλό της, ἔσκυψε ξεκαλτσώθηκε, κοί-

ταξε λίγο γύρω της, σήκωσε τὸ φουστάνι της ἴσαμε πάνω, πὸ δίπλωσε στὴ μέση της καὶ μπήκε στὸ νερὸ νὰ δροσιστεῖ... Βούτηξε μιὰ τὰ χέρια της μὲς τὸ νερό, καὶ χούφτισε τὰ πόδια της... Κι ἄπάνω ἐκεῖ τὸν εἶδε κι ἀναρίγησε. Αὐτὸ δὲν τὸ περίμενε. Νηροπιασμένη μπήκε πρὸ βαθεῖα μὲς τὸ νερὸ γιὰ νὰ κρύψει τὴ γύμνια της...

—'Αλέξη, φύγα θὰ μὰς δοῦνε...

Τοῦρριξε μὲ τὶς φουχτες πης νερό, καθὼς τραβοῦσε καταπάνω της, κι ἔκανε νὰ τοῦ φύγει...

Τὴν ἔπιασε μὲ μιὰ ἀφύσικη βιασύνη καὶ τὴ σήκωσε στὰ χέρια του μισόγυμνη. Τὸ αἷμα της τινάχτηκε σὲ βίαιες κινήσεις. Τὴν ἔσφιξε γερά στὴν ἀγκαλιά του, κι ἔμεινε κεῖ ἀσάλευτη, κοιτώντας τον παρὰ ξένα σπὰ μάτια... "Ἐπειτα χαμογέλασε κι ἀφέθηκε στὰ δυνατά του χέρια, ποὺ σφίχτηκαν παρὰφορα πολλές φορές γύρω ἀπ' τὴ μέση της καὶ τὶς πλάτες της... Τὴν ἄφησε, σιγὰ—σιγὰ, μὲς στὸ νερὸ καὶ ζήτησε τὰ χεῖλιά της...

Βγήκαν πιασμένοι ἀπ' τὸ χέρι καὶ δείχνανε μικρὰ παιδιὰ ποὺ παῖχουνε χαμένα. Τῆς πρότεινε νὰ κάτσουν ἐκεῖ δά, στὸν ὄχτο...

—"Οχι... "Οχι... Μὲ κοίτεροῦνε... Χασαμέρησα..., εἶπε κι ἀνέθηκε στὸν ὄχτο τρέχοντας...

... Ἀπὸ τότε δὲν μπορούσε π'ἂ οὔτε στιγμή νὰ μὴν τὸν σκέφτεται. Κι ἦταν σὰ νάχε σπάσει κάτι μέσα της. Ὅταν σκεφτόταν τὴ συνάντησή τους σπὸ ποτάμι, ἓνα ἡπαράξενο ρίγος συγκλόνιζε τὸ κορμὶ της καὶ μιὰ ἀκατανίκητη δύναμη τὴν ἔσπρωχνε κοντὰ του.

Κι αὐτὸς τὴν κυνηγοῦσε, ὅπως τὴ κίσσα σπὸ κλαρί. Ἐπέμεινε πὼς πρέπει, ἐπιτέλευους, κειδὰ στὸν κῆπο τοῦ σπιτιοῦ του ἢ τὴν αὐλή, νὰ καβεῖ μιὰ νύχτα, τέχουνε, θέ μου νὰ μιλήσουν γιὰ τὸ μέλλον τους, γιὰ κάθε τι ποὺ θ' ἀφοροῦσε τὴ ζωὴ τους. Δὲ βρίσκει;

Κι ἔτσι μιὰ νύχτα τ' ἀποφάσισε. Δρασκελώντας τὴ θεῖα—Βγεῖνιά ποὺ κοιμόταν δίπλα της ροχαλίζοντας, πῆγε νὰ τὸν βρεῖ... Κι ἀπὸ τὴ πρώτη κιόλας νύχτα βρῆκε πὼς ὅλα ἦταν διαφορετικὰ ἀπ' ὅ,τι τᾶχε φανταστεῖ. Κι ἔβαλαν ἔτσι μιὰν ἀρχή...

Ἀπὸ τότε, κάθε νύχτα, σκιά ἀργοπερηπάτητη, κατὰβαινε κάτω στὴν αὐλή. Κεῖνος μὲ μὰ ἀσυνήθιστη τρυφεράδα τῆς χάιδευε τὰ μαλλιά, τὸν κόρφο, τὸ κορμί της... Γλυκεῖες ἀνατριχίλες παίδευαν τὸ κορμὶ της ὅταν τὴν ἔσφιγγε πάνω του μὲ δύναμη, μὲ πάθος. Κι ὅταν μιὰ βροδυὰ ἔνιωσε τὸ βάρος τοῦ κορμιοῦ του ἄπάνω της, τὸν δέχτηκε ἐντελῶς ἄφωνα, ἀκίνητη, κοιτώντας τὰ κυπαρίσσια πού, πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι της, λαφροσαλεύαν τὶς κορφές τους, σὰ νὰ χαιρετοῦσαν τ' ἀστέρια ποὺ ἔλαιμπαν στὸν οὐρανό...

Μές τή μεγάλη αὐλή τοῦ ἀρχοντικοῦ τήν ἄλλη μέρα, χαλούσε ὁ Θεός τὸν κόσμον ἀπ' τὶς φωνές τῶν γυναικῶν ποὺ ἐτοιμάζονταν νὰ φύγουν. Δέναν τὰ μπογαλάκια τους, μιλοῦσε ἡ μιὰ στὴν ἄλλη, κι ὅλες πειράζαν τὸν Πιερῆ, ποὺ τὶς βοηθοῦσε νὰ ἐτοιμάσουνε τὰ πράγματά τους. Πὶο κεῖτ' ἀφεντικὰ τὶς κοίταζαν χαμογελῶντας, καί, πότε—πότε, τῶραζαν στὰ γέλια ἀπὸ τὰ χωρατὰ τῆς θειᾶ—Φανῆς.

—“Α! Αὐτάνα δὲν τελειώνουνε ποτέ, κυρά—Φανή. Πάμε γιατί χασαμερήσαμε..., πετάχτηκε ἡ θειᾶ—Βγενιὰ καὶ τίναξε τὸ μπογαλάκι τῆς στὸν ὦμο.

—“Αντε! Καλὴ ἀντάμωση, ἀφεντικό, Καὶ τοῦ χρόνου νάμαστε καλά..., φωνάξανε ὅλες μαζί καὶ τράβηξαν κοπὰ τὴν πόρτα.

Τὰ μάτια τῆς 'Αγνῆς καρφώθηκαν, ἴδια καρφιά, μέσα στὰ μάτια τοῦ 'Αλέξη. Τὸ πρόσωπό της γιόμισε μιὰ μελαγχολικὴ σκιά. Μισά-νοιξε τὰ χεῖλιά της, μὰ ἡ φωνή της, λές καὶ τὴν εἶχαν δέσει κάμπο στὸ λαιμό της, δὲ βγήκε ἀπὸ τὸ στόμαί της. Οὔτε παράπονα οὔτε σπαρταριχτὰ παρακάλια. Τίποτ' ἀπ' ὅλ' αὐτά. “Εσκιμε τὸ κεφάλι της κι ἔφυγε ἀπὸ κοντὰ του δίχως μιλιὰ, δίχως οὔτ' ἓνα στεναγμό. Τίποτα παραπάνω.

Κοίταξε μιὰ τελευταῖα φορὰ τὸ μεγάλο σπίτι ποὺ ἄφηνε πίσω της κι ὕστερα, σιγὰ — σιγὰ σὰ νάταν φαρτωμένη, ἓνα ἀδάσπαχτο βάρος, ἀκολούθησε τὶς ἄλλες ἀργάτισσες ποὺ, πρὶν νὰ σπρίψουν στὴ σπραφή τοῦ δρόμου, τῆς φώναξαν νὰ κάμει γρήγορα γιὰ νὰ μὴ χάσουνε τὸ τραῖνο...

* * *

Τὸ πρόσωπό της ἦταν γκριζο, σκοτεινὸ σὰν πέτρα. Τὰ μάτια της εἶχαν χάσει λές τὸ χρῶμα τους, δὲν ἔλαιμπαν σὰν ἄλλοτε. Κι αὐτὸ τὸ πρόσεξαν οἱ χωριανοί της, ιδίως οἱ γυναῖκες.

—‘Αρή, ‘Αγνή! —τῆς λέγανε— Σὰ νὰ μὴ μοῦ φαίνεσαι καλὰ, παιδί μου, τὶ ἔχεις;

Κι αὐτὴ ἀπαντοῦσε σιγανά, πὼς τίποτα δὲν ἔχει δά, πὼς ἦταν τάχα ἀπὸ τὶς θέριμες τοῦ τὴν πειράξαν, λέει, κοιτακαλόκαιρα σὰν ἰδούλεψε στὸν κάμπο:

—Τίποτα. Ψιλοπράγματα μαθές, κι ἔτριβε τὴν κουβέντα...

Κανεὶς δὲν ἤξερε γιὰ τὸ φαιρμάκι ποὺ ἔσταζε σταλιά—σταλιά—μέσ στὴν καρδιά της. Καὶ πὼς δερνόταν κλαίγοντας τὶς νύχτες στὸ κρεβάτι της. Δὲν ἤξεραν πὼς ἔψαχνε γιὰ νάβρει κάτι μέσα της, μιὰ λύση, ἓνα τίποτα, νὰ στηριχτεῖ πάνω σ' αὐτό, γιὰ νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὶς ἔγνοιες της. Καὶ τὴν παρηγοροῦσαν:

—“Ε, τὶ νὰ κάνουμε, παιδί μ'! Θέριμες εἶναι, νὰ κοιταχτεῖς καὶ θὰ περάσουνε...

... Κι ήρθε μιὰ μέρα πού, ὅπως σκεφτόταν τὰ δικά της, κοπά-
λαβε γιατί, πολλές φορές, τῆς ἐρχόταν κάτι σὰ λιποθυμιά καὶ λύγι-
ζαν τὰ γόνατά της νὰ σωριαστεῖ, νὰ πέσει. Ὁ νοῦς της θάλωσε, σκο-
τείνισαν τὰ μάτια της. Ἐνίκησε ἓνα κενό, μιὰ φοβερὴ κρυάδα μέσα
της σὰ νάπερτε ἀπὸ ψηλά, κι ἀπόμεινε σάμπως λαλὴ καταμεσίς στὴν
κάμαρη κροφτώντας τὴν κοιλιά της...

... Σὲ κανένα δὲν εἶπε τίποτα. Κανεῖς δὲν ἀκούσε τὸν στεναγμὸ
της. Κανένα πιά δὲν κοίταζε στὰ μάτια... Καὶ μοναχὴ της προσπαθοῦ-
σε, μὲ ὅ,τι ἤξερε, μὲ ὅ,τι εἶχε ἀκούσει, ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπ' τὸ μεγάλο
μισοτικά της. Τὰ «γιατροσόφια» ὥστόσο δὲν ὠφέλεσαν. Γιατρὸ καὶ μα-
χαίρι θέλουν τῶν κοριτσιῶν ποὺ κρύβουν τέτοιου εἴδους μισοτικά...

... Ποιὸς πρῶτος πέταξε κείνη τὴν κουβέντα κανένας δὲν μπο-
ροῦσε νὰ πεῖ... Κι ἀρχίσανε, δειλά—δειλά, μὲς στὸ χωριὸ τὰ πρῶτα
ψιθυρίσματα.

ἸΚι ἔτσι «ὁ νόμος τὸ μυρίστηκε». Τῇ φώναξαν καὶ τῇ ρωτήσαν
χίλια δυό... Τὴν ἔπιασε ἡ ντροπὴ κι ἀρνιήθηκε τὰ πάντα...

—Κυρά μου, τὸ μπασιταριδέλι νὰ τὸ βγάλεις πέρα —τῆς εἶπαν
—εὐθύνεσαι... Κι ἀκόμα:

—Αὐριο νὰ ξανάρθεις... Θαῖχουμε δῶ καὶ τὸ γιατρό... Θὰ δοῦμε...

... Ὡστόσο, ἀδίκως τὴν περίμεναν νὰ ξαναπάει τὴν ἄλλη μέ-
ρα. Κι εἶχαν ἐκεῖ καὶ τὸ γιατρό... Κι ὡς τρέξανε στὸ σπίτι της νὰ πλη-
ραφρηθοῦν, νὰ μάθουν, εἶδαν μὲ τρόπο κι ἐκπληξὴ πὼς τὴν 'Αγνή δὲν
τὴν ἔπιανε πιά ὁ νόμος, γιατί τούτη ἡ ἀφρότη κοπελλιά μὲ τὴν ἁμορφὴ
καρδιά, εἶχεν ἀποδημήσει ξαφνικὰ σ' ἓνα τόπο ἄγνωστο «ἐνθα οὐκ
ἔστι πόνος» καὶ δὲ φοβόταν πιά οὔτε τὸ νόμο, οὔτε τὸ γιατρό, μὰ οὔ-
τε τίς περιέργες καὶ τίς καχύποπτες ματιές τους...

W. H. AUDEN

Ἀπόδοση: ΚΛΕΙΤΟΥ ΚΥΡΟΥ

Ὁ ἄγνωστος πολίτης

Στὸν JS(07)M)378 τὸ μαρμάρινο αὐτὸ μνημεῖο στήθηκε ἀπὸ τὴν
Πολιτεία

Ἐξακριβώθηκε ἀπ' τὸ Γραφεῖο Στοιχειωδῆς οἱ ποιῇ
Κανένα ἐπίσημο παράπονο δὲ διατυπώθηκε ἐναντίον του,
Κι ὅσο γιὰ τὴ διαγωγή του ὅλες συμφωνοῦν οἱ ἀναφορῆς
Πὼς, μὲ τὴ σύγχρονη ἔννοια μιᾶς λέξης ἀπαρχαιωμένης, ἦταν
[ἕνας ἅγιος,

Γιατὶ ὅ,τι κι ἂν ἔκανε ἐξυπηρετοῦσε τὴ Μείζονα Κοινότητα.
Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πόλεμο, μέχοι τὴ μέρα πού ἀποχώρησε
Δούλενε σ' ἕνα ἐργοσιτάσιο χωρὶς ν' ἀπολινθεῖ ποιῇ
Ἀλλὰ ἱκανοποιοῦσε τὸν ἐργοδότη του, τὴν Φάτις Μότορς Ἰνκ.
Κι ὅμως δὲν ἦταν ποιῇ ἀπεργοσπᾶσις οὔτε εἶχε παράξενες ιδέες,
Γιατὶ τὸ Συνδικάτο του ἀναφέρει πὼς πλήρωνε τὶς συνδρομῆς του,
(Ἡ ἀναφορά μας γιὰ τὸ Συνδικάτο του ἀποδείχθηκε σωστή)
Καὶ οἱ λειτουργοὶ μας τῆς Κοινωνικῆς Ψυχολογίας διαπιστώσαν
Πὼς ἦταν σιὸς συναδέλφους του ἀγαπητός κι ἔπινε καμμιὰ
[φροὰ μαζί τους.

Ὁ Τύπος εἶναι βέβαιος πὼς κάθε μέρα ἀγόραζε καὶ μιὰ ἐ-
[φημερίδα
Καὶ πὼς οἱ ἀντιδράσεις του σὲ τὶς διαφημίσεις ἦταν φυσιολογι-
[κὲς πέρα ὡς πέρα.

Τὰ συμβόλαια σὶ ὄνομά του μαρτυροῦν πὼς ἦταν ἐξ ὀλοκλήρου
[ἀσφαλισμένος,
Καὶ τὸ βιβλιάριο Ὑγείας του δείχνει μιὰ εἰσαγωγή σὲ νοσο-
[κομεῖο κι ἀποθεραπεία.
Τόσο ἡ Ἐρευνα Παραγωγῆς ὅσο καὶ ὁ Ὑψηλὸς Τιμάρθμος
[τῆς Ζωῆς δηλώνουν
Πὼς εἶχε τὴ σωστή ἀντίληψη τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ Σχε-
[δίου Δόσεων
Κι εἶχε ὅλα τ' ἀπαραίτητα σ' ἕνα Σύγχρονο Ἄνθρωπο,

Γραμμόφωνο, ραδιόφωνο, αυτοκίνητο και ψυγείο.
 Οί έρευνήτєς μας τής Κοινής Γνώμης είναι ευχαριστημένοι,
 Πού είχε τες δοθές απόψεις πάντα σє καθημιὰ περίσπαση.
 Σє καιοδ ειρήνης ήταν ειρηνόφιλος· σπδν πόλεμο, σπρσιεύονταν.
 Παντρεύτηκε προσδέποντας πέντε παιδιὰ σπδν πληθυσμό,
 Πού, σύμφωνα με την Εύγονία, είναι αριθμός σωσπός για ξ-
 [ναν πατέρα τής γενιās του,
 Και οί δάσκαλοι αναφέρουν πώς σπὰ καθήκοντά τους δєν α-
 [ναμίχθηκε ποτέ.
 Ήταν ελεύθερος; Ήταν ευτυχισμένος; Ή έρωτηση παράλογη:
 "Αν κάτι συνέβαινε σίγουρα θὰ τόχαμε μάθει."

Ποιός είν' αυτός

Μια ζωή ένός σελινιοῦ θὰ σοῦ δώσει όλα τὰ στοιχεΐα:
 Πώς τδν έδεσπνε ο Παιέρας, πώς έφυγε απ' τδ σπίτι,
 Πώς μόχθηκε σπὰ ρειάια του, ποιές πρῶξεις τδν ανέδειξαν
 Σπην πιο τρανή φυσιογνωμία τοῦ καιροῦ του:
 Πώς πάλευε, πώς ψάρευε και κυνηγοῦσε, πώς δούλευε όλονυχίς,
 Μ' όλη τή ζάλη πώς ανέβαινε βουνὰ καινούργια, πώς βάφτιζε
 [μια θάλασσα:
 Και μερικοί απ' τούς σπερνούς έρευνήτєς γράφουν ακόμη
 Πώς έκλαιγε από έρωτα σάν τδ μικρδ παιδί, όπως εσὺ κι εγώ.
 Μ' όλες του τες τιμές, για κάποια σπέναζε βαρεια
 Πού ζοῦσε σπην παιρίδα, όπως καιάπληχτοι λєν οί κοιτές:
 Πού έκανε επιδέξια μικροδουλειές σπδ σπίτι
 Και τίποτε άλλο· μπορούσε να σφυρίζει πδν σιέπονταν ακίνητη
 Έπτε γυρόφευγε σπδν κήπο· πδν απαντοῦσε σє μερικά
 Μεγάλα τον θαυμάσια γράμματα και δєν κοιτοῦσε κανένα.

Ήπίγραμμα δ' έναν τύραννο

Αναζητοῦσε μια κάποια τελειότητα
 Κι οί στίχοι του διαβάζονταν εύκολα.
 Γνώριζε τέλεια τήν ανθρωπινή τρέλλα
 Και παιδιάζονταν για σπραπούς και σπόλους.
 Σὰ γελοῦσε, σεβάσμισι συγκλητικοί ξεκαρδίζονταν
 Κι όταν έκλαιγε μικρὰ παιδιὰ πεθαίναν σπδς δρόμους.

Δαιμόνια

‘Αφού χάριψαν ώρα πολὺ γύρω του τὸν τράθηξον γελώντας στὴ μεγάλη σάλα. Τὸν σπρώξον νὰ καθήσκει στὸ σκαμνὶ κι ἄρχισαὶ νὰ ἐταιμάζονται γιὰ τὸ παιγνίδι τῆς ἀλήθειας. Καθόταν ἐκεῖ ζαλισμένος μὲ τὰ πρόσωπα νὰ χορεύουν τρελλὰ μπροστὰ στὰ μάτια του, χωρὶς κανένα σθένος, ἔτοιμος νὰ τὰ παραδεχθεῖ ὅλα, νὰ ξεχάσει πῶς κάποτε τοὺς παλεμοῦσε, νὰ τελειώσει ἐπὶ πέλους, νὰ τελειώσει. Σὲ λίγο εἶχαν καταλάβει τελετουργικὰ τὶς θέσεις τους. Ὁ κύριος μὲ τὴ μορφὴ πουλιοῦ καὶ μὲ τὴν καμινάδα στὸ κεφάλι ἄρχισε τὴ συνεδρίαση:

«Ἐχετε, κύριοι, μπροστὰ σας ἓνα τυπικὸ παράδειγμα αὐτοῦ τοῦ περιέργου εἶδους ποὺ λέγεται ἄνθρωπος.

Θὰ συνοψίσω τὶς κατηγορίες μου:

1ον) Τελεία ἀσυναιρησία.

2ον) Προβολὴ τοῦ ἐγὼ τους σὲ ἀστρική κλίμακα.

3ον) Διαστροφή τῶν νοημάτων, ὅπως π.χ. τοῦ νοήματος «θέλω» σὲ νόημα «χαρίζω».

4ον) Μεταστροφή τῆς ἀστρικῆς στιγμῆς σὲ αἰῶνα μίσους καὶ ὑπαψίας».

«Δὲν παίζουμε τόμπολα» τσίριξε ὁ γίγας μὲ τὸ μωρουδίσιο πρόσωπο καὶ τὸ μπιμπερό στὰ σπάμα. «Σιωπὴ» εἶπεν ὁ κύριος μὲ τὴ λευκὴ γενειάδα «δὲν βλέπεις πῶς δὲν ἔχω πρόσωπο κι ἐξαρτῶμαι ἀπὸ τὴν ἔκβαση τοῦ παιχνιδιοῦ»;

«Τρίχες» φώναξε ὁ κύριος μὲ τὸ κόκκινο γελέκο καὶ τὰ μακριὰ καλοχτενισμένα μακαρόνια στὸ κεφάλι του «τὸ ἴπὸν εἶναι τὸ πῶς νὰ περνᾷς καλά. Ὅλα τὰ ἄλλα διαρθρώνονται».

«Τὸ ἐν λόγω πρόσωπον εἶναι ἀξιοθρήνητον» συνέχισε ὁ κύριος μὲ τὴ μορφὴ πουλιοῦ. Ὅμως δὲν εἶναι καὶ γιὰ οἶκτο. Συνειδητὰ ἐγκλημάτησε πολλὰς φορὰς ὥς τώρα».

«Ἄν λὲς γιὰ τὴ μητέρα μου...» προσπάθησε νὰ δικαιολογηθεῖ.

«Ξέρεις πολὺ καλὰ γιὰτὶ μιλῶ» εἶπε ὁ κύριος μὲ τὴ μορφὴ πουλιοῦ.

«Στρατοδικεῖο καὶ τυφεκισμὸς» φώναξε ὁ στρατηγός.

Ἡ φωνὴ τῆς ἡςθε γλυκεῖα «μὴ φοβάσαι, παιδί μου, ὅλα περνοῦν».

Ἡ δμήγουρξ εἶχε ἀρχίσει τώρα νὰ μιλᾷ ψιθυριστὰ. Τὸ μήνυμα περνοῦσε ἀπ’ τὸν προηγούμενο στὸν ἐπόμενο μέχρι τὸ τέλος τῆς σείρας

διηγήματα: ΓΙΩΡΓΟΥ ΟΔ. ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ

καί μετὰ ξαναγυροῦσε καὶ πάλι καὶ πάλι.

Ἦξερε πῶς μιλοῦσαν γι' αὐτόν. Ὑποψίες, ὑπαψίες, ὑποψίες. Ἄν ἔλεγαν γιὰ τὴν Ἑλένη; Οἱ συνθήκες ἦταν τέτοιες ποὺ δὲν γινόταν ἀλλοιῶς. Πῶς; Οἱ συνθήκες; Ἄς γελάσουμε. Ἄμ' ὁ Χρῆστος; «Ἐκεῖνος εἶπε σοβαρὰ προσπάθησε νὰ μὲ ἐκμεταλλευθεῖ». «Ὁχι ὅμως συνειδητὰ». ἀπήντησε μιὰ φωνή. «Ἐσὺ εἶσαι ὁ ἔνοχος».

** ** *

«Τρομερὸν» φώναξε ὁ κύριος μὲ τὴ γενειάδα.

«Στὸ καυτὸ λάδι, στὸ καυτὸ λάδι» οὐρλιαξε ἡ ἀμήγυρις. «Ὡστε ἐτόλμησες νὰ χλευάσεις;» εἶπε ὁ στρατηγός. «Ὑπάρχει τιμωρία γι' αὐτό;» φώναξε ὁ γίγας.

«Ὑπάρχει τιμωρία γι' αὐτό;» σκέφτηκε. Ἡ ψυχὴ του εἶχε γίνεи βαρειά. Ἦθελε πολὺ νὰ κλάψει, ὅμως πὸ μόνο ποὺ μπορούσε ἦταν μιὰ σύσπαση στὸ πρόσωπο, σφίξιμο τῶν δοντιῶν.

** ** *

Ὅταν ἦταν παιδιὸ ἔπαιζε πὰ πρῶτῃν μὲ τὴν Ἀγνή. Εἶχε ἓνα κουβὰ κι ἓνα φτιφάκι κι ἔπαιρνε ἀπ' τὸν κάτω κήπο χῶμα, ἀνέβαινε ἀπ' τὴν σκάλες στὸν ἀπάνω κήπο κι ἔφτιαχναν κεφτέδες ἀπὸ λάσπη ποὺ τοὺς ἔμηναν στὸ μικρὸ πέτρινο φούρνο. Στὸ χωριὸ ἔμπαινε σὲ μιὰ ξύλινη σκάφη ἔπαιρνε ἓνα κοντάρι κι ἔκανε τὸν βαρκάρη.

** ** *

«Καὶ ὑπάρχει τιμωρία» εἶπεν ὁ κύριος μὲ τὴ μορφὴ πουλιοῦ «καὶ κατ' ἀρχὴν θὰ σὰς ἀποκαλύψω» γύρισε καὶ τοῦ εἶπε γελώντας «πῶς εἴστε πεθαιμένος». «Ξέρω πῶς τὸ σκεφτόσαστε σὲ ὅλη σας τὴ ζωὴ, ὅμως ποτὲ δὲν εἶχατε φαντασθεῖ πόσο φρικτὴ θὰ ἦταν αὐτὴ ἡ πραγματικότητα». «Φρικτὴ γι' αὐτόν» εἶπεν ὁ κύριος μὲ τὴ γενειάδα «ὄχι ὅμως καὶ γιὰ τὸν ἀπλὸ κόσμο». «Μακάριαι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι...» ἀκούστηκαν παιδικὲς φωνές. «Λοιπὸν, κύριε», εἶπεν ὁ κύριος μὲ τὴ μορφὴ πουλιοῦ «ἓνα πρῶγμα ἀγαπήσατε στὸν κόσμο, τὸ πομπάρι σας. Θὰ ἔχετε πῶρα τὴν εὐχαρίστηση νὰ παρακολουθήσετε τὸ ἴδιο σας τὸ σαρκίον λίγες ἀκριβῶς στιγμὲς πρὶν τὸ ἐγκαταλείψετε καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ ἐξέλιξί του».

Τὸν ἔπιασε πανικός. Προσπάθησε νὰ καλύψει μὲ τὰ χέρια τὰ μάτια του. Τοῦ τὰ κατέβασαν καὶ τὰ ἔδεσαν πίσω ἀπ' τὴν πλάτη του. Ἐκλείσε μὲ ἀπόγνωση τὰ μάτια. Κάποιος ἦρθε καὶ τοῦ κρατοῦ-

σε μὲ τὶς ἄκρες τῶν δακτύλων ἀνοιχτὰ τὰ βλέφαρά του. Σὲ λίγο στήσαν τὴν κινηματογραφικὴ μηχανὴ κι ἄρχισαν νὰ προβάλλουν: Ἡ Γουώρνερ Μπρὸς. Παρουσιάζει: «ζωή, θάνατος καὶ συνέχεια τοῦ σαρκίου ἑνὸς ἀνωνύμου». «Μή, φώναζε, μή». Κάποιος ἄλλος τοῦκλεισε τὸ στόμα. Μετὰ εἶδε ὅλες τὶς λεπτομέρειες.

* * *

Ἡ σάλα εἶχε ἀδειάσει. Ὁ κύριος μὲ τὰ γυαλιὰ καὶ τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη τὸν πλησίασε καὶ τοῦ χτύπησε τὴν πλάτη.

«Σοῦ φέρνω ἓνα μῆνυμα» τοῦ εἶπε.

«Ἔχεις λεπτομέρειες;» τὸν ρώτησε ἀπεγνωσμένα.

«Θ' ἀρχίσουμε ξανά;» τοῦ εἶπε χαμογελῶντας καλοκάγαθα.

«Ὁχι, πρὸς Θεοῦ».

Μετὰ κάθισε πλάι του καὶ τοῦ μιλοῦσε. Ἡ φωνή του εἶχε τὸν ταπεινὸ τόνο τοῦ πρώτου δειλινὰ τῆς γῆς.

«Μὴν ἀντιστέκεσαι, μὴ ρωτᾷς. Ἡ ἐλπίδα εἶναι ἀπ' τὴν καρδιά, ὄχι ἀπ' τὸ μυαλό σου».

Τὸ πηγάδι

Εἶναι ἓνα ἐπάγγελμα ἐπικίνδυνο καὶ κουραστικὸ. Ἀχρηστο λένε πολλοί, γιατί τὰ τελευταῖα χρόνια δὲν ἔχεις παρὰ νὰ συνδέσεις λίγα χιλιόμετρα σωλῆνα καὶ νὰ δεῖς τὸ νερὸ νὰ πρέχει καθαρὸ καὶ γάργαρα. Ὁ κόσμος ξεδιψᾷ καὶ κοιτάει τὴν δουλειά του. Ἄν ὑπάρχουν ἀκόμη, εἶναι γιατί πιεζόμεθα ὅλοι ἀπ' τὶς οἰκονομικὲς συνθήκες καὶ δὲν μπορούμε νὰ βάλουμε τὸ νερὸ στὴν πόρτα μας. Ἡ ἱστορία του εἶναι κοινὴ. Νέος, ἐγωῖστῆς καὶ «πρωτοπόρος».

«Τὸ σκοινὶ εἶναι γερό, τὴν δουλειὰ τὴν ξέρω, δὲν ὑπάρχει φόβος». Κάτω τὸ σκοτάδι· περίμενε μ' ἓνα πετρωμένο χορμιουρητό. Ἡ μέρα ἀπὸ πάνω μὲ τὰ σκυμμένα κεφάλια ποὺ κοιτοῦσαν ποὺ μίκραιναν καὶ χάνονταν.

«Δὲν θέλω νὰ πᾶς» τοῦχε πεῖ «πρέπει νὰ διωλέξεις». Θέλησε νὰ τῆς ἐξηγήσει. Ἦταν γιὰ τὸ μεγολύτερο, τὸ πιὸ βαθὺ πηγάδι τῆς περιοχῆς. Κανεὶς δὲν ἤθελε νὰ κατέβει. Ἐβρισκαν δικαιολογίες: «Δὲν πρόκειται νὰ γυρίσεις ζωντανὸς» κι ἔβαζαν μιὰ δόση εἰρωνίας στὴ φωνή τους, «ἂν δὲν σὲ ξεκάνει τὸ πηγάδι, θὰ σὲ ξεκάνουν αὐτοί. Κι ἔχουν τοὺς λόγους τους. Κανεὶς δὲν παραβαίνει τὶς διαταγὲς τοὺς ἀτιμώμητος».

Σκεφτόταν: «Ποῖον πρόκειται νὰ βλάψω; Κατεβαίνουμε στὰ 100,

γιατί νὰ μὴν κατέβουμε καὶ στὰ 150;». «Μὴν πᾶς» τὸν παρακαλοῦσε. Τὴν ἔσφιξε πιὸ πολὺ. Ἡ σάρκα τῆς ἦταν γλυκειὰ καὶ ζεστή. Στὰ μάτια τῆς κάτι τὸν παρακαλοῦσε. «Σιγὰ, πρόσεχε...» πρόφτασε νὰ πεῖ.

«Μὴν πᾶς». Καθόταν κι οἱ δυὸ ἀνάσκελαι, τὸ κεφάλι τῆς περασμένο σπὸ γυμνὸ του ἱμπράτσο. Δὲν ἤθελε νὰ κουνηθεῖ, ἰδὲν ἤθελε νὰ μιλήσει. Ἕνα γλυκὸ σύννεφο εἶχε κατακάψει ἀπάνω στὸ κορμὶ του. Γιὰ δυὸ λεπτὰ ἰδὲν σκέφτηκε ἐκεῖνο τὸ «μὴν πᾶς». Μετὰ —μικρὰ παιδιὰ ποὺ μπαίνουν σὲ σκοτεινὸ δωμάτιο— ἦρθαν οἱ σκέψεις. Ὅταν εἶχε μιάθει γιὰ τὸ μεγάλο πηγάδι εἶχε μεταχειριστεῖ ὅλα τῆς τὰ μέσα γιὰ νὰ τὸν ἀποτρέψει. «Γιὰ τελευταία φθόρα» τῆς εἶχε πεῖ καὶ μετὰ θὰ νοικοκυρευτοῦμε. «Γι' αὐτὸ λοιπὸν ἦρθε ἀπόμε» σκέφτηκε «τὸ τελευταῖο ἀποῦ τῆς». «Ἔ καί; περίμενες νὰ πάρεις τὶς εὐλογίες τῆς;». «Καλὰ» τῆς εἶπε «αὐριο βλέπουμε».

Τὸ μυαλὸ του εἶχε ξεκαθαρίσει. Τὴν ἔβλεπε καθαρά, σὲ κάθε τῆς λεπτομέρεια. Σὰν νάχε ξυπνήσει. Αὕτῃ γιὰ μιὰ στιγμή λύγισε τὸ γόνατο κι ἄκούμπησε τὸν μηρό τῆς πάνω στὸ πόδι του. Τὰ νεῦρά του σφίχτηκαν κι ἔμπαινε πάλι κάτι στὶς φλέβες του ποὺ τὸν βασάνιζε καὶ τὸν ἐυχαριστοῦσε μαζί. Τῇ φίλαγε γύρω στὸ λαιμό...

* * *

Ἀπὸ πάνω τοῦκαναν σιμιῶλο ν' ἀνέβει. «Ἴσως νάσαι κι ἡ τελευταία πρεῖδοποίηση» τοῦρθαν ὅλα ξαφνικὰ στὸ νοῦ. Κάτι λέξεις ποῦχε πεῖ γιὰ τοὺς ἄλλους, λέξεις ποὺ τοὺς ἔκαναν νὰ τὸν κοιτοῦν μοιθηρά. Τὸ περασμένο βράδυ εἶχαν ἔρθει «ἐν σώματι» καὶ τοῦπαν πρῶτα γλυκαίνοντας τὴ φωνή τους, ὕστερα ἀγριεύοντας πῶς δὲν εἶχε καμμιά δουλειὰ νὰ κατέβει στὸ πηγάδι, πῶς ἂν εἶχε ξεραθεῖ, θὰ ὑπῆρχε κάποιος λόγος βέβαια, ἀλλὰ ποὺ ἰδὲν ἦταν δικιά τους δουλειὰ νὰ τὸν ἀνακαλύψουν. Ὑπάρχει τόσο νερὸ ἀλλοῦ καὶ δὲν εἶναι φρόνιμο ν' ἀνακαλύπτεις τὰ μυστικὰ τῶν ξεραμένων πηγαδιῶν.

Στὴν ἀρχὴ εἶχε θυμώσει, μετὰ σκέφτηκε πῶς μπορεῖ νάχαν καὶ δίκιο, ἀλλὰ γι' αὐτὸν ἦταν κάτι ποὺ ἔπρεπε νὰ τὸ κάνει. Ἴσως ἀπὸ ἀγάπη, ἴσως ἀπὸ περιέργεια ἢ ἀκόμη κι' ἀπὸ ἓνα παράξενο πάθος ποὺ ἰδὲν μπορούσε νὰ τὸ προσδιορίσει.

Τράβηξε τὸ σκοινὶ νὰ συνεχίσουν. Ἐνοιωσε ξαῖνὰ τὸν ἑαυτὸ του νὰ κατεβαίνει. Τῇ στιγμή ποῦπεφτε θυμήθηκε τὸ σκοινί. Τὸ σκοινὶ ποὺ ἄρπαιξε ἔτσι ἀνεξέλεγκτα καὶ τὸδωσε στὴ μέση του.

* * *

Βούρκος καὶ σκουλήκια, Κι ὁ ἥπνος στὴ μέση νὰ τὸν παραιλῇ. Ἐκεῖ πεσμένος ἐνοιώθε πῶς δὲν ἤθελε καὶ παλὺ. Σκέφτηκε πῶς δὲν θάκαναν καὶ μεγάλο κόπο νὰ τὸν φτάσουν. Πλάϊ ἐκεῖ σπὸ μαγουλό του

τούδιναν κάτι λεπτά τρομερά χάδια. Σὲ λίγο αὐτὸς ποὺ ἔνοιωθε, ποὺ μίλαγε κι ἀγάπαγε, ἄλλος αὐτὸς ὁ σύνδεσμος μὲ τὰ ἔξω τ' ἀγαπημένα πράγματα, θὰ περνοῦσε στὴ ζωὴ τους, τὴν ὑπαρξή τους, τὶς χιλιάδες τοὺς ἀπογόνους τους. «Θεέ, γιατί...». Μετὰ ἦρθαν τὰ μάτια της, ὅπως τὴ μέρα ἐκείνη. «Γιατί, Θεέ...».

Μὲ τρομεροὺς πόνους προσπάθησε νὰ φτάσει στὸν τοῖχο. Ὅταν τέλος κατῶρθωσε νὰ καθήσει, νὰ διπλωθεῖ, δὲν τοῦχε μείνει πιά δύναμη. «Αὐτὸ λοιπὸν ἦταν στὸ βυθό του τὸ πηγάδι». Νὰ μποροῦσε νὰ τοὺς φώναζε τὴν ἀλήθεια. «Βούρκος καὶ σκουλήκια...». Τὸ κεφάλι του εἶχε γείρει στὸ στήθος. Ἐνοιωθε τὶς δυνάμεις του νὰ φεύγουν σὰν ποταμὸς μέσ' ἀπ' τὸ στήθος του. «Ποιὸς ὁ λόγος καὶ γι' αὐτό; Ἴσως λίγες δυστυχίες παροπάνω ἢ θὰ ποὺν πὼς δὲν ξέρεις τί λές, ἢ πάλι πὼς πᾶς νὰ τοὺς ἐκδικηθεῖς. Μετὰ βρίσκουν κάτι ἄλλο καὶ ξεχνοῦν». Τὰ μάτια της τὸν κοίταξαν ξανά. Στὸ γόνατό του ἀκούμπησε ὁ γυμνὸς μηρός της. Προσπάθησε νὰ σηκώσει λίγο τὸ κεφάλι του. Τὸ σπώμιο στὴν κορφή ἔμοιαζε μὲ μικρὸ φεγγάρι. «Ἡ μέρα, τὸ φῶς...» ψιθύρισε.

ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΤΖΑΛΛΑΣ

Γέροντα καλύπτει

Γέροντα καλύπτει
 ποὺ μέσα σοι φωτίζει τυφλὴ ἢ πίστι.
 Προσμένεις τὸ θάνατο κάνοντας τὸ σταυρό σου
 στὴ ξύλινη εἰκόνα παῖχει γιὰ σένα
 ζωὴ καὶ δίναναι.
 Γέροντα καλύπτει
 ποὺ μέσα σου νέκρωσε ἡ ἀμφιβολία
 καὶ πιστεύεις χωρὶς νὰ θέλεις
 νὰ μάθεις τὸ γιατί.

CATHRIN MANSFIELD

Μεταφραστής : ΚΑΙΤΗ ΛΟΓΟΘΕΤΗ

Ἡ καμαριέρα τῆς κυρίας

Ὦρα ἔντακα. Ἦναι χτύπημα στὴν πόρτα...

Δὲν σᾶς ἔνοχλῳ, κυρία, ἐλπίζω. Δὲν κοιμόσασταν, ναί; Ἀλλὰ —νά, τῶρα δὲ πῆγαί στὴν κυρία μου τὸ τσάϊ της. Πέρισσεψε ἓνα ὀλόκληρο φλυτζάνι, κι' εἶπα ἴσως...

... Καθάλου, κυρία. Φτιάχνω πάντα ἓνα φλυτζάνι τσάϊ πρὶν κοιμηθῶ. Τὸ πίνει σπὸ κρεβάτι μετὰ τὴν προσευχή της γιὰ νὰ ξεσταθεῖ. Βάζω τὴν τσαγιέρα στὴν φωτιά μόνις γονατίζει ἡ κυρία καὶ τῆς λέω: «Κοίτα καλὰ, δὲν εἶναι ἀνάγκη τῶρα νὰ βιαστεῖς γιὰ τὴν δική σου προσευχούλα». Ἀλλὰ αὐτὴ ποῦ; —βράζει κιόλας τὸ νερὸ πρὶν καλὰ καλὰ φτάσει ἡ κυρία μου στὰ μισὰ τῆς προσευχῆς της. Βλέπετε, ξέρομε τόσα καὶ τόσο κόσμος καὶ πρέπει ἡ κυρία μου νὰ προσευχηθεῖ γιὰ ὅλους —γιὰ τὸν καθένα χωριστά. Ἡ κυρία μου κρατᾷ ἓνα κατὰ-λαγο μὲ τὰ ὀνόματά τους σ' ἓνα μικρὸ κόκκινο βιβλιαράκι. Κάθε φορὰ ποὺ ἔχουμε καινούργιο μουσικήριον ἡ κυρία μου λέει μετὰ, σὰν φύγει, «Ἐλλεν, δώσε μου τὸ κόκκινο βιβλιαράκι μου». Βγαίνω ἔξω ἀπ' τὰ ρούχα μου —μὰ τὴν ἀλήθεια. «Ὅριστε μας κι' ἄλλος» λέω μὲ τὸν νοῦ μου, «ποῦ δὲν μοῦ τὴν ἀφήνει ἡσυχη σπὸ κρεβάτι της, βρέχει—χιονίζει. Καὶ δὲν ἔννοεῖ νὰ βάλει μαξιλάρι, ξέρετε κυρία. Ἐγονατίζει πάνω στὸ σκληρὸ ταπί. Μοῦ σπαράζει τὴν καρδιά νὰ τὴν βλέπω ἔτσι, ἐγὼ ποὺ τὴν ξέρω τόσο καλὰ. Δοκίμοσα νὰ τὴν ξεγελάσω ἀπλωσὰ κάτω τὸ πουπουλένιο της πάπλωμα. Ἀλλὰ τὴν πρώτη φορὰ ποὺ τὸ κάμα —μοῦρριξε ἓνα βλέμμα! — (οὔτε ἅγιος νὰ ἦταν), κυρία. «Ἐλλεν» μοῦ εἶπε, «μήπως ὁ Κύριος εἶχε πουπουλένιο στρώμα νὰ γονατίζει; Μοῦρθε νὰ τῆς πῶ ἐκείνη τὴν ὥρα —ἤμουν τότε πιὸ νέα βλέπετε— «Ὁχι, βέβαια, ἀλλὰ ὁ Κύριος δὲν εἶχε τὰ χρονάκια της καὶ δὲν ἤξερε τί πὰ νὰ πεῖ νᾶχεις ἰσχυαλγία». Δὲν ἦταν —φοβερό; Ἀλλὰ εἶναι τόσο καλὴ, ξέρετε, κυρία. Ὅταν τὴν σκέπασα τῶρα δὲ τὴν εἶδα ξαπλωμένη μὲ τὰ χέρια της ἀπ' ἔξω καὶ τὸ κεφάλι της πάνω στὸ μαξιλάρι —τόσο χαριτωμένη— δὲν μπόρεσα νὰ μὴν σκεφτῶ: «Φαίνεσαι τῶρα ἴδια κι' ἀπαράλλαχτη μὲ τὴν μητερούλα σου, ὅταν τῆς σταύρωνα τὰ χέρια».

... Μάλιστα κυρία. Ἔμενε σὲ μένα ὅλη ἡ φροντίδα γι' αὐτό. Ἀ,

ἦτανε τόσο γλυκειά. Τῆς χτενίζαί πὰ μαλλιά της ἀπαλά ἀπαλά γύρω στὸ μέτωπό της, ὅλο τόσα δὰ μπουκλάκια, κι ἴσα—ἴσα ἀπ' τὴν μιὰ μεριά σπὸν λαϊμό της ἔβαλα ἓνα ματσάκι με τοὺς πιὸ ὁμορφους πανσέδες τοῦ κόσμου. Ἐκεῖνοι οἱ πανσέδες! Τὴν ἔκαναν σὰν ζωγραφιά, κυρία. Δὲν θὰ τοὺς ξεχάσω ποτέ. Σήμερα τὸ βράδυ πάλι, κοιτώντας τὴν κυρία μου σκέφτηκα. Ἄν δὲν ἔλειπαν οἱ πανσέδες τώρα, δὲν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ξεχωρίσει πὴν μάνα ἀπὸ τὴν κόρη».

... Ἦταν πέρσι ἀκόμα, κυρία. Εἶχε ἀρχίσει νὰ αἰσθάνεται —νὰ— κάποια ἀδυναμία, ὅπως θὰ λέγατε. Φυσικά, δὲν ἔγινε πατὲ ἐπικίνδυνη. Ἦταν ἡ πιὸ γλυκειὰ κυρία τοῦ κόσμου. Πῶς τὴν ἔπιανε ὁμως ἡ μανία ἦταν —νὰ, ὅλο νάμιζε πῶς κάτι ἔχασε. Δὲν μπορούσε νὰ σταθεῖ ἡσυχὴ στιγμὴ, νὰ κάτσει κάτω λεπτό. Ὅλη μέρα τριγυρνοῦσε στὸ σπίτι, πάνω κάτω, πάνω κάτω. Τὴν ἔβλεπες παντοῦ, στὴν σκάλα, στὴ βεράντα, στὸν διάδρομο ποὺ πῆγαινε στὴν κουζίνα. Γυρνοῦσε καὶ σὲ κοιτοῦσε κι' ἔλεγε, ὅπως ἀκριβῶς ἓνα παιδί. «Τὸ ἔχασα, τὸ ἔχασα». «Ἐλάτε τώρα κυρία», τῆς ἔλεγα, «ἐλάτε καὶ θὰ σᾶς ρίξω πανσιέντζες». Ἀλλὰ ἐκείνη μ' ἔπιανε ἀπ' τὸ χέρι —μοῦ εἶχε ἀδυναμία— καὶ μοῦ ψιθύριζε. «Βρὲς το Ἕλλεν —βρὲς τοῖμου, γιὰ δικό μου χατήρι». Δὲν ἦταν γιὰ λύπη, κυρία;

... Ὅχι ποτὲ δὲν ἦρθε στὰ συγκαλά της. Εἶχε μιὰ κρίση στὸ τέλος. Οἱ τελευταῖες λέξεις ποὺ ἔβγαλε ἀπ' τὸ στόμα της, πολὺ ἀργά, ἦταν, «Κοιτάξτε μὲς τὸ— Κοιτάξτε στὸ... Κι' ἔπειτα ξεμύχησε.

... Ὅχι κυρία. Δὲν μπορῶ νὰ πῶ ὅτι τὸ πρόσθεξα. Μερικὰ κορίτσια ἴσως. Ἀλλὰ βλέπετε, νά, ἔτσι ποῦναι δὲν ἔχω κανένα σπὸν κόσμο ἔξω ἀπὸ τὴν κυρία μου. Ἡ μητέρα μου πέθανε φυματικιά ὅταν ἦμουν τεσσάρων χρονῶν, κι ἔζησα μετὸν παππού μου. Εἶχε ἓνα κομμωτήριο ὁ παππούς. Ὅλο μου τὸν καιρὸ τότε τὸν περνοῦσα στὸ μαγαζί κάτω ἀπὸν πρᾶπξι, χτενίζοντας τὰ μαλλιά τῆς κούκλας μου—ἐπαιρνα σχέδιο ἀπ' τὶς κοπέλλες ποὺ βοηθοῦσαν τὸν παπποῦ φαντάζομαι. Ἦταν τόσο καλὲς μαζί μου. Μοῦφτιαχναν μικρὲς περুকίτσες, σ' ὅλα τὰ χρώματα, ἡ τελευταία λέξη τῆς μόδας τοῦ λένε. Κι ἔτσι, ἐκεῖδὰς καθόμουναι ὅλη τὴν μέρα φρόνιμα, φρόνιμα τόσο φρόνιμα —οὔτε μ' ἔπαιρναν χαμπάρι οἱ πελάτες. Μόνο ποῦ καὶ ποῦ κρυφοκοίταζαν κάτω ἀπ' τὸ τραπεζομάντηλο.

... Ἀλλὰ μιὰ μέρα κατάφερα νὰ πάρω τὸ ψαλίδι καὶ.. θὰ τὸ πιστέψετε, κυρία; Ἐκοψα τὰ μαλλιά μου. Τὰ ψαλιδίσσα ὅλα, τοῦφες τοῦφες, τέτοια μαῖμου ἦμουναι. Φρένισε ὁ παππούς σὰν μὲ εἶδε. Πῆρε στὰ χέρια του τὴ μασιὰ —δὲν θὰ τὸ ξεχάσω ποτέ— μ' ἄρπαξε ἀπὸ τὸ χέρι κι' ἔκλεισε τὰ δάχτυλά μου μες τὸ πυρωμένο σίδερο. «Νά, γιὰ νὰ μάθεις», εἶπε. Ἦταν φοβερὸ τὰ κάψιμο. Ἐχω τὸ σημάδι ἀ-

κάμα σήμερα.

... Βλέπετε κυρία, ἦταν τόσο περήφανος γιὰ τὰ μαλλιά μου. Μὲ κάθιζε πάνω στὸ ταμεῖο κάθε πρωτὶ πρὶν φτάσουν οἱ πελάτες καὶ τὰ φτιαχνε ἔτσι ὁμορφα — ὅλα μεγάλες ἀπαλὲς μποῦκλες θυμάμαι τὰ κορίτσια στέκονταν γύρω καὶ γὰ καμάρωνα σοβαρὴ—σοβαρὴ μὲ τὴν δεκάρα ποὺ μοῦδινε νὰ κρατῶ ὁ παππούς στὸ χέρι, ὅσο μὲ χτένιζε... Ἀλλὰ πάντοτε τὴν ἔπαιρνε πίσω μετὰ. Ὁ καημένος ὁ παππούς. Ἐγινε ἔξω φρενῶν μὲ τὸ χάλι μου. Ἀλλὰ μὲ τράμαξε στ' ἀλήθεια κείνη τὴν φορά. Ξέρετε τὴ ἔκανα κυρία; Τῶβαλα στὰ πόδια. Μάλιστα τῶβαλα στὰ πόδια. Ἀπὸ γωνιὰ σὲ γωνιὰ κι' ἀπὸ δρόμο σὲ δρόμο καὶ μέχρι ποῦ δὲν πῆγα, οὔτε ἐγὼ ξέρω. Ὁ Θεέ μου. Θάγιναι θέαμα σίγουρα μὲ τὸ χέρι τυλιγμένο στὴν ποδιά μου καὶ τὰ μαλλιά μου σὰ σκαντζόχοιρος. Θὰ γαλοῦσε ὁ κόσμος δίχως ἄλλο, βλέποντάς με.

... Ὁχι, κυρία, ὁ παππούς μου δὲν τὸ χώνεψε ποτέ. Δὲν μποροῦσε αὐτὸ νὰ με βλέπει ὕστερα ἀπ' αὐτό. Οὔτε νὰ φάει δὲν μπορούσε ὅταν ἦμουν ἐκεῖ. Ἔτσι μὲ πῆρε ἡ θειά μου. Ἦτανε κουτσὴ. Ἐφτιαχνε καλύμματα γιὰ ἔπιπλα. Μιὰ σταλιά γυναίκα. Ἐπρεπε νὰ ἀνεβαίνει πάνω στοὺς καναπέδες σὰν ἤθελε νὰ κόψει τὸ ὕφασμα γιὰ τὴν ράχη πίσω. Ἐκεῖ, βοηθώντας τὴν, γνώρισα τὴν κυρία μου...

... Ὁχι καὶ πολὺ μικρὴ, κυρία. Εἶχα μπεῖ στὰ δεκαπρία, καὶ δὲν θυμάμαι νὰ ἔνοιωσα ποτὲ — νὰ — σὰν παιδί, ὅπως θὰ λέγατε. Βλέπετε, ἦτανε ἡ στολή μου καὶ τὸνα καὶ τᾶλλο. Ἡ κυρία μου φόρεσε ἄσπρο γιαικοιδάκι καὶ μανσέτες καὶ ποδιά ἀπ' τὴν ἀρχή. Ὁ βέβαια! — μιὰ φορά ἔνοιωσα ἔτσι. Ἦτανε ἄστεϊο. Νὰ πῶς ἔγινε. Ἡ κυρία εἶχε μαζί της κείνο τὸν καιρὸ τῆς δυὸ μικρὲς ἀνηψιὲς της — μέναιμε στὸ Σέλντον τότε — καὶ γινότανε ἓνα ἱπανηγύρι στὴν πλατεία. «Ἐλλεν» μοῦ εἶπε, «θέλω νὰ πάρεις τὶς δυὸ μικρὲς δεσποιοῖδες νὰ τὶς κάνεις βόλται μὲ τ' ἄλογάκια. Μιὰ καὶ δυὸ ξεκινήσαμε λοιπόν· σοβαρὲς ποὺ ἦταν οἱ ἀγαποῦλες μου. Ἀλλ' ὅταν φτάσαμε στ' ἄλογατάκια δὲν ἔλεγαν ν' ἀνεβοῦν πάνω — ντρέπονταν. Ἔτσι σταθήκαμε καὶ βλέπαμε μόνο. Ὁμορφα ποὺ ἦταν τ' ἄλογατάκια. Ἦταν τὰ πρῶτα ποὺ ἔβλεπα χωρὶς καρότσα — ἔτσι, γιὰ διασκέδασιν, ὅπως θὰ λέγατε. Εἶχαν ἓνα ὁμορφο ἀργυρόσταχτο χρῶμα καὶ μικρὲς κόκκινες σέλες καὶ γαλάζια χαλινάρια καὶ κουδουνάκια ποὺ κουδούνιζαν χαρούμενα στ' αὐτιά τους. Καὶ τὰ καθαλίσκευαν κορίτσια ἀρκετὰ μεγάλα — πιὸ μεγάλα ἀπὸ μένα ἀκόμα, ὅλο γέλια καὶ χαρὲς. Ὁχι πῶς ἦτανε κακὸ, κάθε ἄλλο κυρία, νὰ, χαιρόντουσαν τὸ παιγνίδι. Καὶ δὲν ξέρω τὸ μ' ἐπίασε τότε, ὅμως, ὁ τρόπος ποὺ πῆγαιναν τὰ μικρὰ παιδιάκια καὶ τὰ ματάκια — τόσο εὐγενικὰ — καὶ τὰ μαλακὰ αὐτιά τους — ὅλα μ' ἔκαναν νὰ θέλω ν' ἀνέβω σ' ἓνα ἄλογατάκι πάνω ἀπὸ ἰκάθετ' ἄλλο στὸν κόσμο.

... Δὲν μποροῦσα μουσικά. Εἶχα τὶς μικρὲς μου δεσπονίδες. Καὶ πῶς θάμουνα στρογγυλοκαθισμένη, πάνω ἐκεῖ μὲ πὴν στολή μου; Ἀλλὰ κείνη πὴν μέρα μὲχρι τὸ βράδυ ὅλο ἀλογατάκια εἶχα στὸν νοῦ μου —ἀλογατάκια καὶ τίποτα ἄλλο. Νόμιζα πῶς θάσκαζα ἂν δὲν τόλεγα σὲ κάποιον, καὶ σὲ ποιὸν νὰ τὸ πῶ; Μόλις ἄμως ἔπεσα στὸ κρεβάτι —κοιμόμουνα στῆς κ. Τζέϊμς τὴν κάμαρα, τῆς μαγειρίσσας μὲς δηλ. κεῖνο τὸν καιρὸ —καὶ σθῆσανε τὰ φῶτα, νάπα πάλι μπροστά μου τ' ἀλογατάκια, μὲ τὰ κουδουνάκια τους, τὰ μικρὰ καλοφτιαγμένα ποδάρια καὶ τὰ λυπημένα τους μάτια. Λοιπὸν κυρία, δὲν θὰ τὸ πιστέψετε. Περίμενα πολλὴ ὥρα κι ἔκανα τὸν κοιμισμένο, κι ἔπειτα ξαφνικὰ σηκώθηκα, κάθισα στὸ κρεβάτι μου καὶ φώναξα ὅσο μποροῦσα πιὸ δυνατά. «Θέλω ν' ἀνέβω σ' ἓνα ἀλογατάκι». Βλέπετε, ἔπρεπε νὰ τὸ πῶ, καὶ σκέφτηκα πῶς δὲν θὰ μὲ κοροϊδεύαν ἂν πίστευαν πῶς ὀνειρευόμουν. ἸΕξυπνο —δὲν ἦταν; Ὅ, τι ἀκριδῶς θὰ σκεφτόταν ἓνα ἀνόητο παιδί.

... Ὅχι, κυρία, ποτέ πιά τώρα. Φυσικὰ τὸ σκέφτηκα στὰ σοβαρὰ κάποτε. Ἀλλὰ δὲν ἦταν νὰ γίνει. Εἶχε ἓνα μικρὸ ἀνθαπωλεῖο πιὸ κάτω ἀκριδῶς στὸν δρόμο μας, στὴν ἀντικρινὴ μεριά. Ἀστεῖο —δὲν ἦταν; Κι ἐγὼ ποὺ κάνω σὰν τρελλὴ γιὰ λουλούδια. Εἶχαμε πολλοὺς μουσαφιρέους ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, καὶ μπαινόβαινα στὸ μαγαζὶ ὅλη μέρα ποὺ λέει ὁ λόγος. Ὁ Χάρρυ κι ἐγὼ (ἔτσι τὸν λέγανε) τσακωνόμασταν συχνὰ γιὰ τὸ πῶς ἔπρεπε νὰ μπεῖ τοῦτο κι ἐκεῖνο — κι αὐτὸ ἦταν ἡ ἀρχή. Λουλούδια. Δὲν θὰ τὸ πιστεύατε, κυρία, τὰ λουλούδια ποὺ μοῦφερνε. Οὔτε ἀρχὴ εἶχαν οὔτε τέλος. Μέχρι καὶ μιγκὲ μοῦφερε πάνω ἀπὸ μιὰ φορά —δὲν τὰ παραλέω διόλου. Φυσικὰ θὰ παντρευόμασταν καὶ θὰ μέναμε πάνω ἀπ' τὸ μαγαζὶ κι ὅλα βᾶταν ἀκριδῶς ὅπως τὰ λέγαμε, κι ἐγὼ θάφτιαχνα τὴν βιτρίνα. Ἄ, πόσα Σάββατα πέρασα στολίζοντάς την. Ὅχι σι' ἀλήθεια, φυσικὰ, κυρία, μὲ τὴν φαντασία μου μόνον, ὅπως θὰ λέγατε. Τὴν στόλισα γιὰ Χριστούγεννα μὲ γκὶ παντοῦ, κι ἔπειτα μὲ πασχάλια κι ἓνα μεγάλο ἀστέρι ὅλο ἀσφιδέλους στὴ μέση —θαῦμα. Κρέμασα — ἄς εἶναι, ἀρκετὰ γι' αὐτό. ἸΕφτασε ἡ μέρα ποὺ θάσχοζαν νὰ μὲ πάρει νὰ διαλέξουμε τὰ ἔπιπλα. Πῶς νὰ τὴν ξεχάσω; Ἦταν μιὰ Τρίτη. Ἡ κυρία δὲν ἦταν πολὺ καλὰ κεῖνο τὸ ἀπόγευμα. Ὅχι πῶς εἶπε τίποτα βέβαια, ποτέ της δὲν κάνει κι οὔτε θὰ κάνει τίποτα τέτοιο. Ἀλλὰ τὸ κατὰλαβα ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ τυλιγόταν στὸ σάλι τῆς ὅλη τὴν ὥρα καὶ μὲ ρωτοῦσε ἂν ἔκανε κρύο —κι ἡ μυτούλα τῆς ἦταν παγωμένη. Δὲν μοῦκανε καρδιά νὰ τὴν ἀφήσω μόνη. Ἦξερα πῶς θάχα τὴν ἔννοια τῆς ὅλη τὴν ὥρα. Στὸ τέλος τὴν ρώτησα ἂν ἤθελε νὰ τ' ἀναβάλλω. «Ὅχι, Ἐίπλεν» μοῦ εἶπε, «δὲν πρέπει νὰ νοιάζεσαι γιὰμένα. Δὲν πρέπει ν' ἀπαιγοητεύσεις τὸν φίλο σου». Κι ἦταν τόσο χαρούμενη, ξέρετε, κυρία, οὔτε στιγμὴ δὲν σκέ-

φτηκε τὸν ἑαυτὸ της. Μ' ἔκανε νὰ νοιώθω χειρότερα ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά. Ἄρχισα ν' ἀναρωπιέμαι ἂν... ἔπειτα ἄφησε νὰ πῆς πέσει τὸ μαντηλάκι της κι ἔκανε νὰ σκύψει νὰ τὸ σηκώσει ἢ ἴδια— κάτι πού δὲν εἶχε κάμει ποτέ της. «Τὶ κάνετε ἐκεῖ» φώναξα καὶ ἔτρεξα νὰ τὴν σπασματῶ. «Σς» εἶπε χαμογελώντας, ξέρετε, κυρία, «πρέπει ν' ἀρχίζω νὰ συνηθίζω». Ἀ, μάλις καὶ μπόρεσα νὰ κρατηθῶ νὰ μὴν ξεσπάσω σὲ κλάματα. Πήγα στὴν τουαλέτα της κι ἔκανα πὼς γυαλίζω τ' ἀσημικά καὶ δὲν μπόρεσα νὰ βασιτάξω καὶ τὴν ρώτησα ἂν θάταν καλύτερα νὰ μὴν παντρευτῶ. «Ὁχι, Ἐλλεν», εἶπε—ἔτσι ἦταν ἡ φωνή της, κυρία, ὅπως σὰς μιλλῶ τώρα —«ὄχι Ἐλλεν, ὄχι γιὰ πῶναμοι τοῦ Θεοῦ». Ἀλλὰ καθὼς τὸλεγε, κυρία— ἐγὼ κοίταξα στὸν καθρέφτη. Δὲν ἔξερε φυσικὰ πὼς μπορούσα νὰ τὴν δῶ— ἔβαλε τὸ χεράκι της στὴν καρδιά, ὅπως ἀκριβῶς συνηθίζε νὰ κάνει ἡ μητερούλα της καὶ σήκωσε τὰ μάτια. Ἄ, κυρία.

Ὅταν ἦρθε ὁ Χάρρυ, εἶχα ἐτοιμάσει τὰ γράμματα καὶ τὸ δαχτυλίδι του καὶ μιὰ μικρὴ καρφίτσα πού μοῦχε δωρήσει —ἦταν ἓνα ἀσημένιο πουλάκι μὲ μιὰ ἀλυσιδίτσα στὸ ράμφος του καὶ στὴν ἄκρῃ τῆς ἀλυσιδίτσας μιὰ καρδιά κι ἓνα σπαθάκι. Ἔτσι, ὅπως σὰς λέω. Τοῦ ἄνοιξα τὴν πόρτα. Δὲν τοῦδωσα καρὸ νὰ πεῖ λέξη. «Ὅριστε» τοῦ λέω. «Πάρτα ὅλα πίσω» λέω, «ὅλα τελείωσαν. Δὲν πρόκειται νὰ παντρευτῶ, δὲν μπορῶ ν' ἀφήσω τὴν κυρία μου». Πάνιασε. Ἐγὶνε ἄσπρος σὰν πανί. Ἀναγκάστηκα νὰ τοῦ βροντήξω τὴν πόρτα καὶ στάθηκε ἐκεῖ, τρέμοντας ὀλάκερη, ὥσπου κατάλαβα πὼς εἶχε φύγει. Ὅταν ἄνοιξα τὴν πόρτα —πάρτε το ὅπως θέλετε, κυρία —ἦταν κιόλας φευγάτος— στ' ἀλήθεια. Ἐτρεξα ἔξω στὸν δρόμο ὅπως ἦμουν μὲ τὴν ποδιά καὶ τὶς παντοφλές μου καὶ στάθηκε ἐκεῖ στὴν μέση τοῦ δρόμου κοιτάζοντας μπροστά μου. Θὰ γελοῦσε ὁ κόσμος, δίχως ἄλλο βλέποντάς με.

... Κύριε ἐλέησον. Τὶ ἦταν αὐτό. Χτύπησε τὸ ρολόι. Κι ἐγὼ κάθομαι ἐδῶ καὶ σὰς κρατῶ ξύπνια. Ἀ, κυρία, ἔπρεπε νὰ μὲ σπασματῆσετε. Νὰ σκεπάζω τὰ πόδια σας; Σκεπάζω πάντα τὰ πόδια τῆς κυρίας μου κάθε βράδυ. Κι ἐκείνη μοῦ λέει, «Καληνύχτα, Ἐλλεν. Κοιμήσου καλά καὶ ξύπνα νωρίς». Δὲν ξέρω τὶ θάκανα ἂν δὲν μοῦ τὸλεγε τώρα αὐτό.

Χριστούλη μου. Καί μιὰ φιορὰ λέω... τί θάκανα ἂν κάτι τῆς τύχαινε... Ἀλλὰ δὲν βαριέστε, δὲν ἀξίζει τὸν κόπο νὰ σκέφτεται κανεὶς, δὲν εἶναι ἔτσι, κυρία; Δὲν βγαίνει τίποτα μὲ τὸ νὰ σκέφτεσαι. Ὁχι πὼς τὸ κάνω συχνά. Κι ἂν κάποτε τσακῶνῶ τὸν ἑαυτὸ μου νὰ σκέφτεται ξέρω καλά νὰ τὸν σιγυρίσω, ὅπως τ' ἀξίζει. «Πάλι τὸ ἴδιο βισλὶ Ἐλλεν —ἀνόητο καρίτσι. Σὰν νὰ μὴ μπορεῖς νὰ βρεῖς κάτι καλλίτερο παρὰ μοῦ ἀρχίζεις νὰ σκέφτεσαι».

ΤΕΣΣΕΡΕΣ ΠΟΙΗΤΡΙΕΣ

ΙΣΜΗΝΗ ΔΑΛΛΑ – ΝΤΑΤΣΗ

Δημοπραδία

Στὰ φαιτεινὰ σιανροδρόμια τῆς ὀρυμμένης
μιὰ ξύλινη γέφυρα
φορτωμένη μὲ ναύγια καλῶν ἡμερῶν
ἀλλεῖ καὶ τὰ ὄνειρα μεταχειρισμένα.

Κυριακάτικη δημοπρασία στὸ Μοναστηράκι
ἡ μοῖρα μας.

Αὐλαία

Ἀρχίζει τὸ δράμα:
τὰ μὲ τυλίγει ἡ πείνα ἡ δίψα
τὸ κοῦο
κι αὐτὸ τὸ ἄδειο ποτήρι
τὸ σπῆμα σου.

Ἀθέατε σκηνοθέτη τὸ βλέμμα σου
τὸ περίμενα ἰμάτιο κ' ἔπρεπε
σὰν αὐλαία.

"Ἐπαιζαν τοὺς ἀγγέλους

«Κορίτσι, τί κούβεις μέσ σιὸ λιγνὸ σπέρνο σου;»
«Καρδιά λαφύριας, καὶ μὴ σκιάξῃς καλὲ μου».
«Τί κούδουνε τὰ χεῖλη σου»;
«Ἐσπερινὰ χαμόγελα καὶ πρωῒνὰ τραγούδια».
«Σοῦ τάζω δῶρο μου, ἀκριβή, τὸ μπράτσο προσκεφάλι
νὰ ξαγρουπινάω ἀκούγοντας τὴν ἀπαλή σου ἀνάσα
ταιριαστότητάς της ρυθμικὴ καὶ πράη τὴ δική μου».
«Ἀγόρι, λένε πὼς τὰ χέρια σου
σφίγγουν σὰν σιδερένια ἀρπάγη».
«Τὸ δέριμα σου μεζάξινο, καὶ μόλις θὰ τ' ἀγγίξω».
«Κι ἂν δῶ στὰ μάτια σου ἀσπιδωπή»;
«Τὰ μάτια μου ὅταν σὲ κοιτοῦν μονάχα φῶς γεμίζουν».

Κι ὁ Μεγάλος Θεὸς κάθεται σιὸ ψηλὸ θρόνι
κι ἀκούει τὰ πλάσματά του νὰ παίζουν τοὺς ἀγγέλους
μοιρῶντας δυὸ ἀνήμερα γεράκια.

Δεῦτε λάβετε

Ἐσεῖς
ποὺ δὲ γνωρίζατε τὴ μυστικὴ φωνή του
κρητές μου
ξενόγλωσσοι
τὰ βασιλεύοντα μάτια του δὲ γνωρίζατε
πάνω ἀπὸ τὴν πυρὰ ποὺ στήσατε γιὰ μένα
σᾶς ἀπλώνω δαυλοὺς τὰ χέρια μου
καταβολάδες τῶν διελῶν του
ἔσεῖς
ποὺ δὲ γνωρίζατε τὸ πυρφόρο ἄγγιγμά του
κρητές μου
ἄδωματοι
δεῦτε λάβετε φῶς.

Πικρὸς αἰῶνας

Φοροῦσε ἡ γῆ μιὰ ξεθωριασμένη χλαίνη.
 Οἱ ἀέροηδες τρύχιζαν τοὺς μαύρους βράχους στὴν παγερὴ νυχτιά.
 Τὰ πουλιά πέθαιναν, οἱ γάτες κλαψούριζαν
 καὶ οἱ σκύλοι οὐρλιάζανε μὲ τὴν σειρὰ τους
 Οἱ χωρικοὶ τὰ τρομαγμένα ζᾶ τους χούγιαζαν μονάχοι.
 Μέσα στὰ χωράφια φασκιώνανε τὰ νήπια
 Σβησιὰ τὰ μάτια, ἡ παγωνιὰ σκὶ σκόμα.
 Μεγάλη ἡ πολιτεία μιὰ πολιτεία πῶμα
 ἡ πολιτεία ἀπλὴ σὰν διουχνία.
 Σὰν ἀλογόμυγα εἶναι θαρρεῖς ἡ θλίψη
 Τὰ σπύρια μείνανε ὁρφανὰ, στὴν κολασμένη χώρα
 Μὰ κανεὶς ὅμως πιά στὴν θνελλοδαρμένη χώρα
 Θὰ μείνουν πιά γιὰ πάντα ἀσάλευτες οἱ χοίλλιες,
 γιατί γιὰ πάντα τὰ βλέφαρα τῶν παροπθύρων ἔχουν πέσει.
 Μὰ ξάφνου προβάλλει ἀπὸ τὸν βαθὺν ὁρίζοντα
 Ἕνα μεγάλο δένδρο, μὲ φύλλα καὶ καρποὺς
 Μὰ πιότεροι ἀγαπητὲ συνάνθρωπε εἶναι
 οἱ καρποὶ οἱ σάπιοι.
 Ἀλήθεια πῶς τὸ λένε τὸ ἱερὸ ἀπὸ δένδρῳ.
 —Μήπως Εἰζήνη;— Τὶ εἰρωνεία, ἀλήθεια.
 Ἄ θὰ εἶναι τὸ δάκρυ τῆς σκλαβιάς πὺν
 σιάζει, κι εἶναι πιὸ ἀλμυρὸ ἀπ' τὸ ἅλατι
 Εἶναι κάτι σὰν κοράμια εἶναι χαρμάνι
 κι ἀπὸ τὰ δύο.

.....
 Εἶναι ὁ Αἰῶνας ὁ πικρὸς πὺν ζοῦνε ὅλοι
 οἱ ἄνθρωποι οἱ γύρω
 Καὶ πάνω ἀπὸ τὸν τόφο καθενὸς ὁ συλλαβισμένος χρόνος
 Γέρνει σ' ἐνὸς λεπτοῦ σιγῇ.

Στρατός

Φόρεσαν τῖς καινούργιες τους σπαλές
καὶ γιάμισαν τὰ στεναδρόμια με δεύτερης ποιότητας κασινό.
Τὸ σιγῆθος τῶν κοριτσιῶν πίσω ἀπ' τὶς γλάστρες
κανόνιζε τὸ βῆμα τους.
Ὡραῖα παλληγκάρια γιὰ νὰ γεννήσουν παιδιά
κι ὄχι γιὰ ν' ἀνοίξουν λάκκους με δάκρυα.

"Ανθρωπος καὶ δέντρο

Ἐγώ, πὺν σιτὴ νειότη μου νέος δὲν ἤμουνα
θ' ἄλλαζα τὸ πνεῦμα μου μ' ἓνα δέντρο
πῶχει μιὰν ἀλάθητη ἀνοιξη
κάθε φορά πὺν τ' ἀγκαλιάσει
Κι ὅσο βλέπω τ' ὠραῖο ἀνθρώπινό μου κατασκευάσμα
σὰν ἓνα ρόζο π' ἀδιάκριτα σουφάει τὴν ἐπιβίωση
κάνω πὺν δελεαστικὴ τὴ συναισθηματικὴ μου
ἀφοῦ ἡ σοφία τόσων χρόνων
δὲν μπόρεσε νὰ με γλυτώσει ἀπ' τὴν παρὰμυθωμένη
κι οὔτε μιὰν ἀνοιξη νὰ μοῦ χαρίσει.

Τὸ γρاناζάκι

διήγημα: ΦΡΙΞΟΥ ΤΖΙΟΒΑ

Οἱ μικροὶ κρεμοῦσαν τὶς σάκκες στὰ θρανία ἔχωναν τὰ χέρια στὶς τσέπες ψάχνοντας καὶ τέλος ἀνέμιζαν θριαμβευτικὰ τὸ μαντηλάκι τους. Ὅστερα ἔκαναν τὶς ἴδιες κινήσεις, λέγανε τὰ ἴδια σχεδὸν λόγια πρὶν ἀπὸ τὴν πρᾶσιευή. Ἀμέσως ἄρχιζε ἡ προπόνηση ποὺ ἄφηνε λίγες δυνάμεις στὸ Φίλιππο γιὰ προσπάθεια ἄλλου εἴδους. Τὰ κοριμάκια ἔδιωχναν τότε τὴ χαλάρωση καὶ ὁ λόγος φτέρωνε. Ξεχνοῦσαν οἱ μικροὶ τὴ δίψα, τὰ τσιμπήματα, τὸ τρίξιμο τοῦ θρανίου. Ὁ χάρτης τῶν ἐποχῶν ἀνοίγε σὰν βαντάγια τοὺς πολύχρωμους μῆνες του. Στὸ ἀριθμητήριο χαλοῦσαν τὴ τάξη οἱ κόκκινες καὶ κίτρινες μπίλλιες. Ὁ μαυροπίνακας φορτῶνονταν σχέδια. Οἱ χάρτες τῶν Ἡπειρῶν γέμιζαν ἀπὸ βουητὰ τραίνων, ἀεροπλάνων ἐργοστασίων. Οἱ θάλασσες σὰ νὰ σάλευον. Τὰ μέτωπα τῶν παιδιῶν ἔπαιρναν μιὰ παράξενη χλωμὴ στιλπνότητα καὶ τὰ χέρια τοῦ Φίλλιπου ἔτρεμαν. Αὐτὲς τὶς ὥρες αἰσθάνονταν ἀβάσταχτη ἐπιθυμία γιὰ τσιγάρο· ἔβγαине στὴν αὐλὴ ἀθόρυβα ἀφήνοντας πίσω του τὴ μαγεία.

Μιὰ τέτοια ὥρα ἦται ποὺ τὸν ἐπισκεύτηκαν τρεῖς ἄνθρωποι. Καθισμένοι στὸ πλατύσκαλο, μὲ τὰ χέρια στὰ μάγουλα κάπνιζε. Κρατοῦσε μὲ τὰ χεῖλη τὸ τσιγάρο καὶ ξεφυσοῦσε ἀπὸ τὰ ρουθούνια. Ἀπόδροχο. Τὸ οὐράνιο τόξο ἀκουμποῦσε στὸ βουνὸ καὶ στὸ δάσος. Εἶχε λαμπερὰ χρώματα, φρέσκα, ὁλοκάθαρα. Οἱ προσχολικοὶ πιτσιρικάκοι σηκώνονταν στὶς μύτες τῶν ποδιῶν, τέντωναν τὰ χέρια μὲ ἀνοιγμένα δάχτυλα νὰ τὸ πιάσουν. Ἐρχονταν κάθε δειλινὸ στὴν αὐλὴ. Ὁ Μήννας ἔλεγε στὴ Γιόλα νὰ πηδήσει τὸ τόξο. Προσπαθοῦσε νὰ τὴ σηκώσει. «Θὰ γίνεις ἀγόρι, πῆς ἔλεγε, ἂν τὸ πηδήσεις Γιόλα». Τὸ κοριτσάκι κοίταξε μιὰ τὸ οὐράνιο τόξο καὶ μιὰ τὸ δάσκαλό σὰ νὰ τοῦ ζητοῦσε βοήθεια.

—Ὅστερα σοῦ θέλουν αὐξηση καὶ ἀπεργοῦμ! Ὁ κύριος δάσκαλος χαιρειεντίζεται μὲ τὰ μικρὰ καὶ κάπνιζει ἐν ὥρᾳ μαθήματος, εἶπε ὁ Τεχνικὸς Διευθυντὴς τῶν ὑποαναπτύκτων περιοχῶν τοῦ νησιοῦ. Εἴμαστε κάποτε συμμαθητὲς στὸ Γυμνάσιο κι αὐτὸ μοῦ δίνει θάρρος νὰ τοῦ τὰ πιάλλω... Γειά σου Φίλιππε.

Συστήθηκαν, μὰ ὅσο καὶ νὰ πεῖς κάτι εἶχε σπάσει ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Τεχνικοῦ Διευθυντῆ. Μπαίνοντας στὴν αἴθουσα, ἡ εὐθυμία πάγωσε καὶ στὰ πρόσωπα τῶν παιδιῶν. Μόνο τὰ μικρὰ τῆς πρώτης ἐ-

πέμεναν νὰ ζωγραφίζουν. Τὰ κορίτσια περιεργάζονταν τὴ δεσποινίδα.

—Ὅλοι τὰ παιδιὰ τὰ διδάσκετε μόνος σας καὶ τὴν ἴδια ὥρα;
Πῶς εἶναι δυνατό νὰ γίνῃ μάθημα σ' ἕξ τάξεις; ρώτησε καὶ ἡ φωνὴ
τῆς ἀπλώσε με συμπαθητικούς κυματισμούς.

—Ὅσαι πάνε κι ὅσαι ρθούνε, εἰρωνεύτηκε ὁ Τεχνικὸς Διευθυντής.

Ἡ μύτη τῆς σούφρωσε ἀδιόρατα σὰ ν' ἀφορούσε αὐτὴν ἡ πα-
ρατήρηση.

—Ξέχασαι νὰ σοῦ πῶ Φίλιππε, πῶς ἡ δεσποινὶς σπούδασε Κοι-
νωμιολογία στὸ Λονδίνο κι ἐνδιαφέρεται ὅπως ἰδιαίτερα γιὰ τὴν «Πει-
ραματικὴ ζώνη ἀναπτύξεως», ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ἐργάζεται ὡς ρεπόρτερ
σὲ ἀγγλικὲς ἐφημερίδες. Γυρίσαμε ὅλη τὴ ζώνη, ἐδῶ τελειώνουμε. Ἐλ-
πίζω, δεσποινίς, καὶ στράφηκε πρὸς τὸ μέρος τῆς, νὰ σὰς ἐνθουσίασε
ἡ ἐπιτυχία τοῦ πειράματος. Σὰς παροσκαιῶ νὰ μᾶς ταχυδρομήσετε τὶς
ἐφημερίδες μὲ τὶς ἐντυπώσεις σας. Θὰ τὶς περιλάβουμε στὸ «Βῆμα
τοῦ ἀγρότου».

—Πολὺ σκληρὸ θὰ εἶναι νὰ διδάσκει κανένας ἕξ τάξεις μικρῶν
παιδιῶν στὴν ἴδια αἴθουσα! ψέλισε τὸ κορίτσι κοιτάζοντας συλλογι-
σμένη τοὺς γκρίζους κροτάφους τοῦ δασκάλου.

—Μὰ δὲν εἶστε Ἑλληνίδα; ρώτησε αὐτὸς μὲ τὴ σειρὰ του.

—Πῶς..., μὰ ἔζησα μονάχα λίγα καλοκαίρια στὴν πατρίδα. Εἴ-
μαστε οἰκογενειακῶς ἐγκατεστημένοι στὸ Λονδίνο.

—Κύριε διδάσκαλε, εἶπε μὲ ἀδιαφορία ὁ τρίτος ποὺ συστήθηκε
σὰν Γενικὸς Γραμματέας τῆς «Πειραματικῆς ζώνης», μποροῦν νὰ φύ-
γουν οἱ μαθηταί σας. Ἡ δεσποινὶς θέλει νὰ γνωρίσει τὸ χῶρο ἐστιά-
σεως κι ἐγὼ θὰ ρίξω μιὰ ματιά —ὅπως τυπικῇ— στὰ βιβλία τοῦ συσ-
σιτίου σας, γιὰ τὴν τάξη βέβαια.

Ὁ δάσκαλος μὲ σκυμμένο κεφάλι ἔμοιαζε θίβουλος γιὰ κάπνι.

—Καταστασιακὸς σας Χάρτης οἱ στίχοι τῆς Γαβριέλας Μισπράλ;
εἶπε τὸ κορίτσι κοιτάζοντας στὸ βάθος ἓνα χαρτόνι μὲ μαῦρα μεγάλα
γράμματα. Καὶ γυρίζοντας στὸν Τεχνικὸ Διευθυντὴ ἀπάγγειλε χαμη-
λόφωνα σὰ νὰ προσεύχονταν:

«Δώσε μου, Κύριε, ἀπλότητα καὶ βάθος...

Κάμε νὰ ὑψώσω τὰ μάτια πάνω ἀπὸ τὸ πληγωμένο στή-
θος μου

μπαίνοντας κάθε μέρα στὸ σχολειό μου...

Κάμε τὸ χέρι μου ἐλαφρότερο στὴν τιμωρία
καὶ ἀπαλώτερο στὸ χᾶδι...

Τὸ πληθόχτιστο σχολειό μου ἄς εἶναι καμωμένο ἀπὸ
[πνεῦμα...].

Ὁ Τεχνικὸς Διευθυντὴς χαμογέλασε συγκρατημένα. Εἶχε σπῆ

μάσκα του κάτι τὸ σοβαρό, τὸ ἀνεξήγητα σοβαρό.

Τῆς μίλησε ὅταν ἔφυγαν τὰ παιδιά:

—Ἡ ἐποχή μας, ὅπως ξέρετε καλύτερ' ἀπὸ μένα, τεχνοκρατεῖται. Σπούδασα δασολογία, γεωπονία καὶ μηχανική. Γνωρίζω γιὰ λιπάσματα, ἀσθένειες φυτῶν, νὰ χαράζω δασικούς δρόμους, νὰ διορθῶνω τὴν κλίση τοῦ ἐδάφους... Αὐτὲς τίς... ποιητικές φλυαρίες δὲν τίς χρειάζομαι ποτὲ καὶ νομίζω πῶς στὸ σημερινὸ κόσμον δὲν ἀρμόζουν.

Διέκρινες στὸ λιγνὸ κορμὶ τοῦ δασκάλου μιὰ ταλάντευση: μπρός, πίσω. Σὲ παράμοιες περιπτώσεις ὁ ἀντίλογος τρικύμιζε μέσα του, ὥσπου νὰ σπάσει κάποιο φράγμα καὶ τότε ἡ μορφή του ἔπαιρνε κάτι τὸ ἀπίθανον ἐξολλο. Ἡ ἐπιδερμίδα τέντωνε, ἀποχτοῦσε χλωμὴ διαφάνια κι ἔλεγες πῶς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ θὰ λεπτύνει καὶ θὰ φύγει ψηλὰ σὰν βέλος. Ἐπιθυμοῦσε τότε νὰ γίνει φωτιά, νὰ γλύψει τὰ πάντα καὶ νὰ φτάσει ὥς τὸ γρανιτῶδες μέρος τῶν πραγμάτων —ἂν ὑπῆρχε— νὰ τὸ καθαρίσει ἀπὸ τὰ πρόστυχα ὑλικά. Ὅπως ἔλεγε ὁ ἴδιος μονάχα στὸ σατανικὸ χαρίζονταν γιὰ λίγο χαίρονταν τοὺς μαστορεμένους ἐλιγμούς, καὶ τοὺς ἀναγνώριζε πνευματικότητα. Ρύθμιζε τότε, μὲ ἀπόλυται συγκρατημένα νεῦρα, τὴ μάχη. Ἀκροβάτης, ὁ ἄλλος; ἀκροβατοῦσε κι αὐτὸς ὥσπου ἐπιδέξια ἀφαιρούσε τὴ μάσκα τοῦ σατανᾶ.

—Κύριε, ἀποκρίθηκε στὸν Τεχνικὸ Διευθυντὴ (αὐτὸ τὸ «κύριε» ἀφαιρούσε λοιπὸν τὴν παλαιὰ γνωριμία;) θὰ ἔπρεπε πέραν τῆς συμβατικῆς ἐργασίας ν' ἀνακαλύπτατε, γιατί ὑπάρχει καὶ στὸ ἐπάγγελμασας, καὶ ποίηση καὶ τρυφερότητα καὶ μὴ μοῦ πεῖτε πῶς ἡ τεχνικὴ ἀποκτηνώνει. Αὐτὸ συμβαίνει σ' ὅσους ἀποβλέπουν σ' ὁτιδήποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τελειότητα τοῦ ἀντικειμένου πού τοὺς ἀπασχολεῖ. Ἴσως νὰ ρθεῖ σύντομα ἡ ἐποχή —ὅπως ὁ ἄνθρωπος συνειθίζει στὴν εὐτέλεια, ὅπως ὑποκύπτει καὶ συμβιβάζεται χωρὶς ἀντιστάσεις— πού ἡ ἀνθρωπότητα θὰ μοιάσει τοὺς τερμίτες. Μαντρωμένη ἡ ἀνθρώπινη ἀγέλη σὲ τσιμεντέλιες φωλιές θὰ ροκανίζει τίς μέρες τῆς δίχως τύφεις· ἓνα ροκάνισμα ἄγευστο πού κάποτε θὰ δημιουργήσῃ ἀδιέξοδα κι ἀπελπισία. Ἀργότερα, σπρωγμένη ἡ θάλασσα τῶν ταρμιτῶν ἀπὸ ἀνεξήγητη νοσταλγία —σὰν ἀπὸ κύμα τοῦ βάθους— θ' ἀποσυγκολληθεῖ, θὰ συρθεῖ πρὸς τὰ ἔξω ψάχνοντας γιὰ ἓνα πράσινο φύλλο, κοχύλι, ἐλληνικὸ ἀέτωμα, ἠθικὴν ὑγεία κ.τ.λ.

—Βλέπω πῶς συνεχίζεται ἐλικοειδῶς ἡ ἐμπάθεια ἀπέναντι τῶν φορέων τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, Φίλιππε. Αὐτὴ πού σᾶς ἔρριξε στὴν ἀπεγνωσμένη ἀπεργία, τὸν παραπῆρε βιαστικὰ ὁ Τεχνικὸς Διευθυντής. Ἐμένα δὲ μὲ σκοτίζει πού θὰ φτάσει αὔριο ὁ ἄνθρωπος, ἂν θ' ἀπο-

κιτηνωθεῖ ἢ θὰ γιαιτρευτεῖ γιὰ πάντα ἀπὸ τὶς φθοροποιῆς φαντασιώσεις καὶ τοὺς ποικίλους μύθους, μ' ἐνδιαφέρει, μόνον ἡ ἀπόδοση, ἡ καλύτερη ἐκμετάλλευση τῶν πάντων πού θὰ γιομίσαι τὰ στομάχια. Τὸ κορίτσι ἄκουγε μὲ τὸ κεφάλι χαμηλωμένο καὶ σὰ νὰ προσπαθοῦσε μὲ τὸ τακούνι τῆς νὰ βουλιάξει τὰ κίτρινα πετραδάκια τοῦ μωσαϊκοῦ. Ὁ Γενικὸς Γραμματέας κοίταξε ἀδιάφορα ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο τὰ φυλλάρια τῆς λεύκας πού πετάριζαν στὰ τρυφερά κοτσάνια τους ὅπως τὰ χαίδεψε ὁ ἄνεμος.

—Σὰς παροικαλῶ νὰ πᾶμε στὸ χῶρο ἐστιάσεως τῶν παιδιῶν, μίλησε ἡ κοπέλλα γιὰ νὰ καλμάρει τὴν ἔνταση.

—Πετοιμένα λεφτά, δεσποινίς· νὰ καὶ μιὰ ἀποτυχία τοῦ Προγράμματός μας. Ἀντὶ νὰ γίνουν παραγωγικά, πάνε νὰ ἐξοικιώσουν γονεῖς καὶ παιδιὰ σ' ἓνα ἀπαράδεκτο κλῆμα φιλανθρωπίας. Γιατί, ἂν προεκταθοῦμε στ' ἀποτελέσματα, θὰ δοῦμε πὼς συνηθίζουμε ἀπὸ τώρα τοὺς αὔριανούς χωρικούς μας στὸ ἄπλωμα τῆς παλάμης... Τόσα χρήματα πού ξοδεύτηκαν, μπορούσε νὰ δοθοῦν στὴν κάθε Κοινότητα γιὰ τὴν ἀγορὰ κινηματογραφικῆς μηχανῆς.

—Καὶ βέβαια, συμπλήρωσε ὁ Γενικὸς Γραμματέας. Στὴ Γαλλία, Ἰταλία, Ἰσραήλ, πού πήγαμε γιὰ νὰ γνωρίσουμε ἀνάλογα πειράματα βρῖκαμε ὅχι μόνον κινηματογράφο, μὰ κι αἶθουσες συναυλιῶν. Ἦτανε λάθος μας τὰ μαθητικά συστήματα...

Τὸ κορίτσι κάτω ἀπὸ τὶς μακρὲς βλεφαρίδες στραβοκοίταξε. Εἶχε κάπι τὸ τσαχπίνικο καὶ πονηρό· ἀπαλλοτριωμένη τελείως ἀπὸ τὴ γνωστὴ πόζα τῶν διανοουμένων.

—Κύριε, εἶπε, εἶμαι περίεργη ν' ἀκούσω μερικά πράγματα γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ συστηπίου σας, μὰ σὰς παροικαλῶ νὰ εἶναι διανθισμένα μὲ... ἀριθμούς, καὶ χαμογέλασε καλόκαιρδα φανερώνοντας μιὰ σειρὰ θαυμάσια δόντια.

Στέκονταν ὄρθιοι ἐνῶ μέσα τους τέντωνε κάπι τὸ μαχητικὸ σὰ λαιμὸς πετειναριοῦ. Σκιὲς φύλλων καὶ φῶς πεύτανε ἀπὸ τὸ παράθυρο στὰ πόδια τους, λόξευαν, προχωροῦσαν. Στους χαμηλοὺς τοίχους ζωγραφιὲς τοῦ Θεόφιλου, κοιμένες ἀπὸ μεγάλο ἡμερολόγιο, πέρνανε μιὰν ἐντελῶς ζωντανὴ καὶ οἰκεία ἔκφραση. Ἐδῶ τὸ καφενεῖο, ἐκεῖ ὁ ἀργαλιός, παρέκει ψαράδες. Τὰ καλύμματα τῶν μακρουλῶν τραπεζιῶν ἀπὸ πλαστικὴ ὕλη εἶχαν κεραιμιδὶ χρῶμα.

—Δεσποινίς, εἶμαι ὑποχρεωμένος καὶ πάλι νὰ διαφωνήσω μὲ τοὺς κυρίους. Ἡ διαφωνία μου εἶναι λογικῆς καὶ ἠθικῆς φύσεως. Ἐδῶ, πέραν τῆς ἐνημερώσεώς σας, ὅπως καταλαβαίνω, ὑπάρχει πρόθεση γιὰ σαρκασμὸ καὶ κατερωνεύσεως. Στάθηκε ν' ἀνάψει τσιγάρο. Τὸ κορίτσι

τὸν κοιτάζε κάπως σινεσταλμένα. Ὑστερα:

—Τὸ θέμα στὴν οὐσία του εἶναι ζήτημα προβαδίσματος. Καὶ δυστυχῶς δὲν πρόκειται γιὰ ἐκζητημένη προτεραιότητα σὰν τὸ «ἡ κότα γεννήθηκε πρῶτα ἢ τὸ αὐγό». Ἐδῶ μπαίνει ὡς ἐξῆς: Ἡ πνευματικὴ ἀφύπνιση τοῦ λαοῦ μας θὰ προταχθεῖ ἢ ἡ παρὰγωγὴ τῶν ὑλικῶν ὀγαθῶν; Στὸ δίλημμα, καλύτερα στὴ διένεξη αὐτὴ πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν καὶ τὰ συσσίτια τῶν παιδιῶν.

Στάθηκε σὰν νὰ λογάριάζε τὸ στερνὸ φῶς ποὺ ἀκουμπούσε στὰ χρυσὰ μαλλιά τοῦ κοριτσιοῦ.

—Μὰς δόσανε δεκατέσσερες χιλιάδες δραχμὲς ποὺ ἀπόδωσαν περίπου 2700 μερίδες φαγητοῦ. Ἀπ' αὐτὲς πλήρωσα τὸ μάγειρο, τὰ μεταφορικὰ τῶν τροφίμων καὶ τὴ μασίνα. Ἴδου ἡ καταστροφή!!... Ἡ φωνὴ του ἔγινε σαρκαστικὴ καὶ μετὰ γρήγορη, λαχανιασμένη, σὰ νὰ κυνηγοῦσε στὸν ἀέρα τὸν ἀντίπαλο λόγο καὶ ἤθελε νὰ τὸν καμακώσει μὲ τὶς οὐρὲς ἀπὸ τὰ τελικὰ σίγμα ὅπως τὰ σφύριζε.

—Γιὰ τὸν κόπο τοῦ δασκάλου, οὔτε λόγος νὰ γίνεταί, μήτ' ἓνα «φχαριστῶς. Ὑποχρέωσή σας μὰς λένε. Ναί, τοὺς ἀπαντᾷς μὰ, γιατί μονάχα δική μας; Ἄς εἶναι. Τώρα πῶς τὸ σαφίστηκαν αὐτὸ γιὰ μέλλοντες ζητιάνους, ἓνας Θεὸς τὸ ξέρει. Κατὰ τὴν ἴδια λογικὴ καὶ ἡ φοιτητικὴ λέσχη κάνει τὸν φοιτητὴ πρύτανη τῆς ζητιανιάς. Χαιμογελοῦσε βλέπω δεσποίνις· μήπως τρώγατε σὲ λέσχη;

Τὸ κορίτσι συμφώνησε μὲ νόημα τοῦ κεφαλιοῦ κι ἔσπασε ἓνα κλαδάκι ποὺ βρῆκε πεταμένο στὸ τσιμεντένιο πάτωμα.

—«Ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὕρισκοντες αὐτήν» σὲ ποιὸς λέτε νὰ ταίριαζει; ρώτησε ὁ δάσκαλος.

Ὁ Εὐαγγελικὸς λόγος ἔφερε ἀναστάτωση. Ὁ Γενικὸς Γραμματέας κοίταξε κατάματα τὸ δάσκαλο, ὁ Τεχνικὸς Διευθυντὴς φύσησε διακριτικὰ τὴ μύτη του, τὸ κορίτσι ἔπαιζε στὰ δάχτυλα τὸ κλαδί.

—Ναμίζω ἀφορᾷ ἀποκλειστικὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς μοναξιάς. Σεριάνισα τὰ νειᾶτα μου σὲ χωριὰ ποὺ φτάνεις ἀπὸ γιδόστρατες. Ἐσερνα μέσα μου τὴν εἰκόνα τῆς πολιτείας σὰν πληγὴ, μὲ τυράννησε ἀπάνταστα ἡ μοναξιά καὶ παρὰ τρίχα νὰ μὲ γονατίσει. Ἀργότερα πίστεψα σὲ μιὰ ἐνταλῶς δική μου ἐρμηνεία γιὰ τὴ «στενὴ πύλη» καὶ δέθηκα ἀγγόγιστα στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ κορίτσι φαίνονταν νὰ τὰ εἶχε χαμένα. Ἀσφαλῶς δὲν καιρτεροῦσε αὐτὲς τὶς κουβέντες στὸ τέλος τοῦ ταξιδιοῦ της. Οἱ σκιὲς μεγάλωναν στὸ μελὶ δειλινό. Στὴν αὐλὴ τὰ παιδιὰ ξελασηγγίζονταν. Κάποιο γουστόζικο παιγνίδι τὰ γέμιζε κᾶφι. Στὸ ἀντικρινὸ σπίτι εἶχαν ἀνοίξει τὸ τρανσίστορ καὶ ὄνειρώδεις μελωδίες ἔρχονταν κύματα, κύματα.

—'Από τὸν «Μολτάβας» τοῦ Σμέτανα, εἶπε τὸ κορίτσι συλλογισμένο.

—'Η μηχανὴ ποὺ σὰς ἔλεγα. Πάτερ Κοσμᾶ μου... ἔρριξε τὴν εὐθυμὴ νότα ὁ Τεχνικὸς Διευθυντής.

—Δὲν εἶναι περίεργο, κύριοι, ποὺ τόσην ὥρᾴ ἀνέχονται σὲ χωρὶο αὐτὴ τῇ μουσικῇ; Φαίνεται πὼς τοὺς ἀρέσει εἶναι μιὰ κατὰκτηση, ὅπως καὶ νὰ τὸ πᾶρεις.

—'Εδῶ ὑπάρχει ἡ βασικὴ ἀδυναμία τῆς «Πειραματικῆς Ζώνης» τοῦ νησιοῦ μας, Δεσποινίς. Φέροιμε Εὐρωπαίους, νὰ μελετήσουν τὸ φυσικό μας περιβάλλον. Μὰ ξεχάσαμε τὸν παράγοντα ἀνθρώπο. Ἀφήστε ποὺ δὲν ἔγινε κανὼν συστηματικὴ μελέτῃ τοῦ ἐδάφους, ἀνάλυσή του κ.τ.λ.

—'Ανακριβές, τσίριξε ὁ Τεχνικὸς Διευθυντής.

—'Ακριβές, ἀπάντησε ἡρεμῶς ὁ δάσκαλος. Ἐλάτε, δεσποινίς σὰς παρακαλῶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο. Ἐκεῖ. Βλέπετε τὴν κίτρινη ταμπέλα μὲ τὰ μαῦρα γράμματα; Ὁραῖα! Βλέπετε καὶ τὴν περίφραξη τοῦ λάφου; Μήπως βλέπετε πούθενά καὶ δέντρα;

—'Η ξηρασία ἔφταιξε.

—Πιθανῶς καὶ ἡ ξηρασία κ. Γενικέ, ἀποκρίθηκε ὁ δάσκαλος σέρνοντας τὴ λέξη «καί». Φέροιμε ξένες ράτσες ζῶων καὶ πάνω σπὸ χρόνο ζήτησαν νὰ τὶς ξεφορτωθοῦν οἱ ἰσχυρικοὶ μας. Θέλω νὰ πῶ πὼς αὐτὰ τὰ πράγματα εἶναι ἀκόμα ἄγουρα κατὰ τοῦτο: Λεῖπει ἀπὸ τὴ συνείδησή μας «ἡ στενὴ πύλη καὶ ἡ τεθλιμμένη ἀδός».

Σῶπασε. Μιὰ πίκρα εἶχε ἀπλῶσει, τριγύρα. Τὸ κορίτσι χουχούλισε τὰ χέρια του. Προχώρησαν ἀργὰ πρὸς τὰ ἔξω ἀνοιγοκλείνοντας τὰ μάτια σὰ νὰ βγαίνανε ἀπὸ τοῦνελ ἢ πυκνὴ ἀμίχλη. Τὸ φῶς παιγνίδιζε ἀκόμα στὰ κυπαρίσσια τῆς ἐκκλησιᾶς. Καπνοὶ ἀνέβαιναν ἀπὸ τὰ τζάκια πρὸς τὴν εἰρήνη τῶν οὐρανῶν. Οἱ παιδικὲς φωνὲς εἶχαν ξεμάκρυνε. Οἱ δυὸ ἄντρες ξεπύλλιζαν μόνοι τὰ τετράδια τοῦ συσσιτίου μέσα σπὸ σχολεῖο. Ὁ δάσκαλος εἶχε προφασιστεῖ πὼς θὰ ξεναγοῦσε κάπως τὴ δεσποινίδα. Προχωροῦσαν ἀργὰ στὸν τσιμεντένιο διάδρομο. Αὐτὸς μὲ σκυμμένο κεφάλι ἐκείνη μὲ ἀσθάνοιχτα μάτια ποὺ ροιφοῦσαν τὸ στερνὸ φῶς. Πάνω ἀπὸ τὶς βαλониδιές τοῦ βουνοῦ κρέμανταν ἕνα κρεμεζὶ σύννεφο. Τὸ κορίτσι ἦταν ποὺ ἄκουσε τὸ πλατάγιομα καὶ φώναξε χαρούμενη. Σήκωσε τὰ μάτια κατὰ κεί ποὺ ἔδειχνε τὸ χέρι τῆς. Ἐμεινε ἀναυδός. Ψηλὰ σπὸ κοντὰρι τῆς σημαίας κυμάτιζε μιὰ πειρατικὴ παντιέρα. Νεκροκεφαλὴ καὶ δυὸ κόκκαλα χιαστί.

—Τὰ παιδιά, τὰ παιδιά ποὺ φώναζαν πρὶν ἀπὸ λίγο τὸ ἔκαναν.

Τὴν εἶχαν ἀπὸ τὸ καρναβάλι... Γρήγορα νὰ τὴν κατεβάσω, γιατί ζοῦμε σὲ χώρα ποὺ τὴν πληγώνει τὸ χιούμορ. Καὶ μὲ πλατιὲς κινήσεις πέτυχε τὴν ὑπαστολή, ἐνῶ τὸ κορίτσι, μάλις συγκρατῶντας τὰ γόδια,

Έκανε τὰ χέρια χωνί καὶ σάλπιψε βραχνά. Ὑστερα.

—Ἡ πράξη τῶν μαθητῶν σας εἶναι συμβολικὴ, εἶπε μισοσοβαρὰ καὶ τραντάχτηκε. Εἶχε δοθεῖ σὲ ξέφρενο κέφι ποὺ μόνο ἡ τέλεια ὑγεία καὶ ἡ ἥρεμὴ καρδιὰ τὸ μπορεῖ. Τὸ γέλιο βγήκε σὰν κεφαλάρι νεροῦ.

—Δὲν εἶμαι μηδενιστής, εἶπε σιγά, πιστέψτε με. Ἀγάπησα μὲ πάθος τὸ λαό μας, αὐτὸ εἶν' ὅλο. Θέλω, ὅ,τι τὸν πριγυρίζει νὰ εἶναι καθαρό.

—Ἔτσι; Ἐσεῖς ἀσφαλῶς εἶπατε νὰ γραφεῖ σ' αὐτὸ τὸ μνημεῖο, κι ἔδειξε τὸ τιμημέντιο ἥρωο τοῦ σχολείου, «θέλει ἀρετὴν καὶ τόλμην ἢ ἐλευθερίαν». Τοῦ Κάλβου, ἂν δὲν κάνω λάθος. Πνίγηκε ἀπὸ νέο κύμα γέλιου ὅπου μόλις ξεχώριζε «Μὲ συγχωρεῖτε, γελῶ μὲ τὸ κατάρθωμα τῶν παιδιῶν».

—Ἐχετε καὶ χιούμορ, εἶπε ὁ Γενικὸς Γραμματέας, πλησιάζοντας τὸ δάσκαλο, πέστε τα καὶ σὲ μένα.

Τὸ κορίτσι τινάχτηκε ξανὰ καὶ ξανὰ μὲ πρόσωπο τριανταφυλλένιο.

—Ἐλεγα σπὴ δεσποινίδα, πῶς ἐκδίδω μὲ κάτι φίλους μου λογοτεχνικὸ περιοδικὸ κι ἔχουμε οἰκονομικὸ ἀδέξοδο. Τὴν παρακάλεσα νὰ μεσολαβήσει στὴ διεύθυνση τῆς Πειραματικῆς Ζώνης... γιὰ νὰ μᾶς δοθεῖ κι ἐμᾶς γιὰ δημοσίευση, φυσικὰ μὲ πληρωμή, καμμιά μελέτη σας. Νομίζω πῶς ἔγινε τὸ ἴδιο γιὰ τὸ περιοδικὸ «Ἀμάλθεια»!

Τὰ δάχτυλα τοῦ ἄλλου ἔτριξαν. Μὲ ἄχρωμὴ φωνὴ ἀποκρίθηκε:

—Ἡ ἔλλειψη διαλόγου σᾶς ὀδηγεῖ σὲ κακὴ ἐκτίμηση τῶν πραγμάτων. Εἶστε ἀναντίρρητα, ἓνας ἀρνητής. Αὐτὸ ἔχει βέβαια μικρὴ σημασία, γιὰτὶ ὑπᾶλληλος ἐντελῶς περιορισμένης εὐθύνης σὰν καὶ σᾶς —ἐνα γραναζάκι νὰ ποῦμε— δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιρρεάσει, νὰ δημιουργήσει ρεῦμα. Μόνο προσέξτε, μεταξὺ ἀρνήσεως καὶ μηδενισμοῦ τὰ σύνορα εἶναι δυσδιάκριτα· εὐκόλα κανένας μπορεῖ νὰ περάσει στὴν ὄχθη τῆς ἀπωλείας...

Ἀργότερα ἡ νύχτα τὸν βρῆκε μονάχο στὴν αὐλὴ τοῦ σχολείου. Πάσες χιλιάδες ἦταν οἱ ὥρες τῆς μοναξιάς του; Ἐνα γαλαξία ὠρῶν νὰ φαντασπεῖς. Κι ἀπὸψε ἀνακάλυψε στὰ βάθη του κάτι τὸ ἀπροσδιόριστο, σὰν μισοφαγωμένο πρόσωπο νεκροῦ, σὰν ρωγμὴ σὲ πλεούμενο, ἢ κάτι ἀνάλογο ποὺ σὲ πανικοβάλλει. Θυμήθηκε μιὰ ἱστορία του. Χειμῶνας ἦταν, θανατικὸ εἶχε πέσει στὸ σπίτι. Θάψανε τὸν πατέρα καὶ μονάχα τὸ μοιρολόγι τῆς μάνας σιγανό, πονεμένο, ἀκούγονταν στὴν παραστιά. Φλεβάρης θὰ ἦταν, τότε ποὺ πέσανε τὰ πολλὰ χιόνια. Ἡ μάνα στὰ ζωντανὰ καὶ ὁ πατέρας στὰ χῶματα. Εἶχαν σπὸ σπίτι δυὰ ζυπητήρια. Καθένα, σὰν τὸ καύρτιζες, ἔπαιζε ὅπως ἡ λατέρνα ρωμαντικὴ μελωδία. Ἐκεῖνο τὸ δειλινὸ πίστεψε πῶς ἀληθινὰ τὰ χέρια του

εἶχαν φαρμάκι. Ὁ παππούς τοῦ τὸ φώναζε συχνὰ «Φίλιππε ἔχουν φαρμάκι τὰ χέρια σου. Ὅ,τι συλλαμβάνουν τὸ θανατώνουν». Ἀπὸ καιρὸ ἤθελε νὰ γνωρίσει τὴν πηγὴ τῆς μουσικῆς. Ξεβίδωσε τὸ πρῶτο σὲ σημεῖο ποὺ σκόρπισαν τ' ἀτσάλινα σπλλάχνα. Καμμιά τύψη. Πίστευε πῶς μποροῦσε νὰ συναρμολογήσει πάλι τὰ ἐπάλληλα καὶ παράλληλα γραναζάκια, νὰ τὰ βάλει στὰ δόντια τῶν μεγάλων γραναζιῶν γιὰ νὰ ξαναρχίσουν τὸ τειμάχισμα τοῦ χρόνου μὲ λεπτόλογη ἀκρίβεια. Δὲν τὰ κατάρφερε. Εἶπε νὰ μελετήσῃ τὴ συναρμολόγηση τοῦ ἄλλου καὶ σίγουρα θὰ διώρθωνε τὸ πρῶτο. Τέλος τὸ δωμάτιο γέμισε γραναζία, δίσκους, βίδες, δείχτες, ἐλατήρια. Ἀπελπισμένος χαίδευε τὰ δοντάκια τῶν κυλίνδρων ποὺ ἄφηναν γλυκοὺς ἤχους. Σὲ λίγες μέρες οἱ γνωστοί του τὸν φώναζαν «γραναζάκι». Ἦταν γι' αὐτὸν κάτι τὸ φοβερὰ ὑποτιμηπικὸ τοῦ δημιουργοῦσε ἓνα παράξενο εἶδος ψυχικῆς ἀναπηρίας.

Ἀπόμε, ἀκούγοντας νὰ τὸν ἀποκαλοῦν ξανά «γραναζάκι» τὸν θυμήθηκε ἡ ἀλλοτινὴ ἠθικὴ ἀλλεργία· αὐτὸ ἦταν. Βάδισε στὰ σκοτεινά, πρὸς τὸ μέρος ποὺ βάζανε οἱ ἐπιμελητὲς τὰ δαδιὰ γιὰ τὸ ὄναμμα τῆς σόμπας. Ἐπίασε τὸ μεγαλύτερο καὶ προχώρησε σπὸ βάθος τῆς αἵθουσας. Στὴν ἀρχὴ ὁ καπνὸς δὲν τὸν ἄφηνε νὰ διακρίνει. Σήκωσε ψηλὰ τὸν πυρσὸ καὶ γονατίζοντας κάτω ἀπὸ τὸν Καταστατικὸ τοῦ Χάρτη, σὰν καλόγερος τοῦ Βυζαντίου, γέμισε μὲ τὴ βαθειὰ φωνή του τὸν κλειστὸ χώρo:

«Δώσε μου, Κύριε, ἀπλόηττα καὶ βάθος...

Τὸ πλιθόχτιστο σχαλεῖδ' μου ἄς εἶναι καμωμένο ἀπὸ πνεῦμα...

Οἱ φλόγες τοῦ ἐνθουσιασμοῦ μου ἄς γεμίζουν τὴ φτώχῃ τοῦ εἶ-
[σοῦ...».

7

Διάλεξη

δ ε ή γ η μ α ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΣΤΑΜΑΤΗ

Κυρίες καὶ κύριοι θὰ σᾶς μιλήσω ἀπὸψε γιὰ τὸ μεσσιῆ—Λαμπουρντονναί. Παραξενευτήκατε ἐν' ἄγνωστο ὄνομα ἔρριξ' ἀνάμεσά σας καὶ γιὰ αὐτὸ τὸ ξαφνιασμά σας θὰ ἴναι ἡ νίκη μου. Καὶ κάτι ἀκόμα: ὅλοι θ' ἀνακατέψετε τὴ θύμησή σας μήπως τὸ βρεῖτε μέσα της κάπου θαμμένο ἀπὸ τὰ χρόνια λησμονημένο. Καὶ καθένας, ἀνάλογα μὲ τὶς ἰδιαίτερες ἀσχολίες του, μὲ τὸν «πνευματικὸν τοῦ ὀρίζοντα» ποὺ λένε, ἄλλος μὲ τὴν πυρηνικὴ φυσικὴ ἄλλος μὲ τὴν οἰκονομολογία, ἄλλοι μὲ τὴ χημεία, τὶς τέχνες ἢ τὸ ἐμπόριο θὰ ρωτιοῦνται μήπως ἀπάντησαν κάπου αὐτὸ τὸ βαρυόχο ὄνομα. Ὅσο θὰ κρατᾷ τὸ ψάξιμο, τὸ ξέρω, ἐγὼ ποὺ βρίσκουμαι ὑψηλότερ' ἀπὸ σᾶς, σὲ φωτεινότερο σημεῖο ἀπὸ σᾶς, θὰ ἴμαι ὁ πρῶτος, ὁ ἄρχοντας τῆς πορείας θὰ τραβάω τὶς σκέψεις σας καὶ τὰ μάτια σας. Μὰ τὸ ψάξιμα δὲ γίνεται νὰ κρατήσῃ πολὺ. Γρήγορα θὰ ἐξαντληθοῦν οἱ ἐλπίδες σας νὰ βρεῖτε ἂν συναντήσατε ποτὲ τὸ μεσσιῆ—Λαμπουρντονναί. Αὐτὸ δὲ σημαίνει: πὼς μπορῶ νὰ σᾶς κατηγορήσω γιὰ ἔλλειψη γνώσεων. Γιατὶ τὸ ξέρω, εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ τὸν συναντήσατε. Δὲν ἦταν μήτε πυρηνικὸς φυσικὸς, μήτε οἰκονομολόγος μήτε «διεκρίθη» στὸ ἐμπόριο ἢ στὶς τέχνες. Ἦταν βέβαια κάτι, ὅλοι μας κάτι εἴμαστέ. Μὰ τίποτα τὸ ξεχωριστό, ὅλοι μας θὰ ἔχουμε ζήσει πλάϊ σὲ πρόσωπα σὰν τὸ μεσσιῆ—Λαμπουρντονναί. Μ' αὐτὸ πού εἶπα, σᾶς φανέρωσα, κυρίες καὶ κύριοι, κάτι, ὅμως τὸ σπουδαιότερο ἀπ' ὅ,τι ξέρω ἐγὼ γιὰ τὸ μεσσιῆ—Λαμπουρντονναί, τὸ κρατᾷ ἀκόμα μέσα μου. Γιὰ τὴν ὥρα τὸ πολὺ—πολὺ νὰ σᾶς φανέρωσα τί δὲν ἦταν. Ἀπομένει νὰ μάθετε ἐκεῖνο ποὺ ἦταν. Αὐτὸ ὅμως μπορεῖ νὰ μὴ σᾶς τὸ πῶ. Ὅσο γιὰ νὰ ἴχῃ νὰ τὸν ξέρετε, νὰ τὸν ἔχετε κάπου στὴ θύμησή σας, πολὺ δύσκολο τὸ λέω πάλι. Θὰ πρέπει, κυρίες καὶ κύριοι, ν' ἀνοίξατε, ἓνα καλοκαιριώτικο μεσημέρι, στὰ χρόνια τῆς πρώτης νιότης, ἓνα χοντρὸ βιβλίον ζητῶντας κάτι σ' αὐτό... Τί; Ἐκεῖνα ποὺ πρόσταζαν οἱ φωνές τῆς νιότης καὶ τοῦ καλοκαιριοῦ. Ἐκεῖνα τὰ πολλὰ

καὶ θολὰ πού γυρίζουν μέσα μας τὸν καιρὸ πού σπαρταράει ἀπὸ τὴ βιασύνη της νὰ χορτάσει τὸν κόσμον πού ἀπλώνεται γύρω μας ἢ ψυχὴ μας. Τότε, θὰ μείνει μέσα μας ὅ,τι βρεθεῖ μπροστά μας, ἀκόμα κι ἔνας κάποιος μεσσιέ—Λαμπουρντονναί. Βλέπω, κυρίες καὶ κύριοι, κεφάλια πού ἀστράφτουν ἀπὸ περιποίηση, νὰ σκύβουν τὸ ἓνα στ' ἄλλο βλέπω κρανία ὀλόγυμνα σὰν κορμιά κολασμένων νὰ χαμηλώνουν καὶ νὰ ἀναζητᾶνε στὸν ὦμον ἢ στὸ στῆθος ἓνα στήριγμα γιὰ ἀνάπαυση... Ἐγὼ ὅμως δὲν ἀλλάζω γνώμη, δὲ θὰ σταματήσω. Θὰ πῶ, ὅ,τι ἀποφάσισα πρὶν παρουσιαστῶ μπροστά σας, κυρίες καὶ κύριοι, ὅ,τι κρίνω ἄξιο νὰ μνημονέψω σὲ σᾶς ἀπὸ τὸ μεσσιέ—Λαμπουρντονναί. Μπορεῖ πιά λίγοι ἀπὸ σᾶς, μπορεῖ καὶ κανένας νὰ μὴ γυρίσει σὲ μένα. Γιατί, τὸ ξέρω αὐτὸ καλὰ, ἔτσι γίνεται κι ἄλλες φορές, ἀκόμα κι ὅταν ὁ λόγος δὲν εἶναι μονάχα γιὰ κάποιον μεσσιέ—Λαμπουρντονναί. Ὅμως ὅποιος ἀνεβαίνει στὸ ψηλότερο καὶ φωτεινότερο σημεῖο, ἔχει μέσα του μιὰ μικρὴ φλόγα κι αὐτὴ πασκίζει νὰ σκορπίσει κάτω, στὴ μισοσκότεινη σάλλα. Νὰ τὴν κάνει ν' ἀγγίξει πολλοὺς ἢ λίγους ἢ ἀκόμα κι ἓναν μονάχα. Ἄν βέβαια βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ κείνους πού τὸν ἀκοῦνε κι αὐτὸς ὁ ἓνας... Καὶ γ' αὐτὸν τὸν ἓναν, ἂν ὑπάρχει, ἔχω ὑποχρέωση νὰ ξεχάσω τὰ καλοχτενισμένα κεφάλια πού σαλεύουν, τὰ κόκκινα χεῖλια πού ἀναζητᾶνε τὸ διπλανὸ αὐτὶ γιὰ νὰ ξεφύγουν, τὰ γυμνὰ κρανία πού ἔχειραν κι ἀναπαύονται λαφρυὰ κι εὐτυχισμένα. Πρέπει, κυρίες καὶ κύριοι, νὰ τὰ ξεχάσω ὅλα αὐτὰ καὶ μὲ τὴν καλύτερη φωνή μου καὶ τὶς κομψότερες χειρονομίες μου, νὰ φέρω συνέχεια σὲ τούτῃ τὴ σάλλα κάτι ἀπὸ τὸ μεσσιέ—Λαμπουρντονναί... Μὰ εἶναι ὥρα πιά νὰ μιλήσω ἀληθινὰ γι' αὐτόν. Κι ἀρχίζοντας σᾶς λέω πὼς ἦταν ἀπὸ κείνους πού πρόσεξαν πολὺ τὸν ἑαυτό τους, τὸν κοίταξε μέσα σὲ καθρέφτη—φακὸ, σὲ φακὸ πού μεγαλώνει καὶ τὴ ζωὴ γύρω του σ' ἄλλον καθρέφτη—φακὸ, ἀπὸ κείνους πού μικραίνουν ὅ,τι στέκεται ἀντίκρου τους. Αὐτὸ βέβαια, θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανένας, ἄλλοι μας τὸ κάνουμε, ἄς μὴ κρυβόμαστε. Λογαριάζουμε περισσότερο τ' ἄγγιγμα μιᾶς καρφίτσας στὸ κορμί μας ἀπὸ μιὰ λεπίδα πού μπαίνει βαθειὰ στὴ σάρκα τοῦ διπλανοῦ. Ὅμως μὴ βιασπεῖτε, κυρίες καὶ κύριοι, νὰ πεῖτε πὼς ἔτσι ἀκριβῶς σκεφτόταν κι ὁ μεσσιέ—Λαμπουρντονναί. Δὲ λογάρισε αὐτὸς πού κράτησε σπαθιά στὰ χέρια του, τὶς λεπίδες, δὲν κρύφτηκε ποτὲ ἀπὸ φόβον μὴ σκίσει καμμιά τὸ κορμί του. Ναί, ὁ μεσσιέ—Λαμπουρντονναί κράτησε ἄφοβος τὸ σπαθί, πρόσταξε κανόνια νὰ βροντήσουν, κι ἄγριους πολεμιστὲς νὰ χιμήξουν γιὰ σφαγὴ καὶ χαλασμό... Μὴ διαμαρτυρηθεῖτε, κυρίες καὶ κύριοι, μὴ φωνάξετε. Μὴ πεῖτε πὼς δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ τραβήξω ἀπὸ τὰ «ψιλὰ» τῆς ἱστορίας ἓναν ἀπὸ τοὺς μυριάδες παλιοὺς πολεμιστὲς θέλοντας ἴσως νὰ σᾶς διηγηθῶ κάποια ρομαντικὴ περιπέ-

τείά του ή κάποιο πολεμικό του κορόμφωμα. Δέ θα 'κανα ποτέ τέτοιο πράμα, κυρίες καί κύριοι, μπροστά σέ τόσο φωτισμένο ακροατήριο, ὅσο κι ἂν τὰ φῶτα τῆς σάλλας εἶναι ὅλα σβηστά... Δέν ἀνέβηκα δῶ πάνω γιά κάτι τέτοιο. Θά σᾶς πῶ τὸ σκοπὸ μου τελειώνοντας. Μόνο, πού μπορεῖ νὰ μὴ καταφέρω νὰ τὸν ξεκαθαρίσω ὁλότελα, ὄχι γιά νὰ μὴ μάθετε κι ἐσεῖς, ὄχι γιά νὰ σᾶς παιδέω ἀλλὰ μονάχα ἀπὸ ἀδυναμία νὰ πῶ κάτι τὸ ὁλότελα ξεκάθαρο. Αὐτό, κυρίες καί κύριοι, σᾶς παρακαλῶ ἀπὸ τώρα νὰ μοῦ τὸ συγχωρήσετε. Εἶπα λοιπὸν παραπάνω πῶς ὁ μεσσιέ—Λαμπουρντονναί κοίταξε πολὺ τὸν ἑαυτό του. Δέ μίλησα μ' ἀκρίβεια, τώρα κοπάλαβα τί ἔπρεπε νὰ πῶ ἔδωσε πολλή σημασία στὸν ἑαυτό του, βρῆκε κάποια στιγμή τῆς ζωῆς του πῶς ἔπρεπε κάθε πράξη του νὰ ἐξηγήσει καὶ νὰ δικαιολογήσει. Δὲ μπόρεσε νὰ βαστάξει κάποιο βᾶρος πού, κατὰ τὴ γνώμη του, ἄδικα τοῦ φόρτωσαν, θαρρῶντας πῶς ὅλοι τὸν ἐβλέπαν μ' αὐτὸ τὸ βᾶρος στοὺς ὠστική θά 'γινε ἡ ἔκρηξη, θά σηκώθηκε γιά νὰ φωνάξει γύρω του, στιγμή θά 'γινε ἡ ἔκρηξη, θά σηκώθηκε γιά νὰ φωνάξει γύρω του, νὰ φωνάξει σ' ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα, ἂν μπορούσε, πῶς ἄδικα τὸν φόρτωσαν, δὲν ἔφταιγε σέ τίποτε, ἄς γύριζαν ν' ἀκούσουν τὴ φωνή του καὶ θά μάθαιναν τὴν ἀλήθεια... Δύστυχε μεσσιέ—Λαμπουρντονναί! Δύστυχοι ἀμέτρητοι ἄλλοι ἄνθρωποι, πού πιστεύετε πῶς οἱ φωνές σας μποροῦν νὰ νικήσουν τὸ βουητὸ ἀπὸ τίς ἄπειρες τριβές τῆς ζωῆς... Ποιὸς δαίμονας, ποιὸ τελῶνιο πού θέλει νὰ περιπαίξει τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία πηγαίνει καὶ τοὺς ψιθυρίζει στ' αὐτὴ νὰ φωνάξουν καὶ στήνει μπροστά τους ἓνα σκοπὸ τόσο ψηλότερον ἀπὸ τὸ μπῶί τους; Καὶ τοὺς κάνει, προσέξτε το αὐτὸ κυρίες καὶ κύριοι, νὰ ξεχνᾶν τὸ φόρο τῆς κοινῆς συμπεριφοράς πού εἶναι ὑποχρεωτικὸς σὲ κάθε ἀνθρώπινο πλᾶσμα; Θά 'στε ἔτοιμοι νὰ συμφωνήσετε μαζί μου πῶς οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ γίνονται πιά ἄχρηστοι γιά τὸ σύνολο, γιά νὰ μὴ πῶ ἐπιζήμιοι, γιά νὰ μὴν πῶ ἐμπόδια στὸ ρεῦμα ἀπὸ τ' ἀμέτρητα κοινὰ ζητήματα πού σκαρπᾶει ἀνερῶτητα ἀνάμεσά μας ἡ ζωὴ. Κυρίες καὶ κύριοι, καταλαβαίνετε, ὁ μεσσιέ—Λαμπουρντονναί ἦταν ἓνας ἀπ' αὐτοὺς. Σὲ κάτι τέτοιους, κατὰ τὴ γνώμη μου σ' αὐτοὺς μονάχα, θά ταίριαζε ἐκεῖνο πού εἶπαν γενικά γιά τὸν ἄνθρωπο στίς μέρες μας οἱ ὁμάθνοί του: ἓνα «μάταιο πάθος». Μὰ ποιὸς λίγο ἢ πολὺ δὲν εἶναι κάτι τέτοιο... Ὅλοι—μὲ κάτι μικρὸ ἢ μεγάλο μέσα μας, σωστὸ ἢ λαθεμένο, ἂν γίνεται νὰ ζυγιστοῦν ὕκολα ὅλ' αὐτά... Μήπως, κυρίες καὶ κύριοι, ὁποῖος ἀνεβαίνει στὸ ψηλότερο καὶ φωτεινότερο σημεῖο, πάνω ἀπὸ καλοτεχνισμένα μαλλιά ἢ γυμνὰ κρανία—συγγνώμην, κυρίες καὶ κύριοι, ὅλα ἔχουν τὴν ἴδια λάμψη—δὲ φλέγεται, ἀπὸ κάποιο πάθος, ἓνα μάταιο στ' ἀλήθεια πάθος πού λιώνει καὶ χάνεται, ἀπὸ τοὺς ἐξαεστήρες

μαζί με τις κουρασμένες ή ανυπόμονες ανόσεις εκείνων που τον άκουνε ή που ήρθαν γι' αυτό μα δε μπορούν να το κάνουν; "Ας είναι λοιπόν μια κι όλοι μας γυρίζουμε σά μάτια πάθη, ας γέρνουμε καμμιιά φορά και σέ κανέναν μεσσιέ—Λαμπουρντονναί, γιατί όλοι μας στη θέση του μπαρεί ν' άκούγαμε μια φωνή να μάς προστάζει να μην αφήσουμε πάνω μας μια άδικη ντροπή. Να μην πεθάνουμε «σαν τὰ σκυλιά» όπως ο ήρωας ενός μυθιστορήματος του καιρού μας που όλοι θα ξέρετε, προχτές έγινε και ταινία, να μην αφήσουμε τη ντροπή να ζήσει πίσω μας. Και πόσο όμορφο αλήθεια θα 'ναι για μάς αυτό το πάθος, ύστερ' από χρόνια, αυτός ο αγώνας για το ξέπλυμα της άδικης ντροπής, να βγει από ένα βιβλίο και να πηδήσει σέ μια φλεγόμενη νεανική ψυχή... "Ας σκύψουμε λοιπόν με κατανόηση στο πάθος και τις φωνές του μεσσιέ—Λαμπουρντονναί, όσο κι αν μάς φαίνεται και λίγο άστείο, ας τον φέ- ρουμε λίγο στο νου μας με συμπόνια μια και βρεθήκαμε όλοι εδώ ά- πόψε, έσείς στο μισοσκόταδο κι εγώ στο ψηλότερο και φωτεινότερο ση- μείο... Δυό λεφτά, κυρίες και κύριοι, μη σηκώνεστε ακόμα, μην άρχί- ζετε να μιλάτε, λίγη ύπομονή σάς ζητάω... Δυό λεφτά και δυό λόγια ακόμα και πιά θα σωπάσω, συγχωρείστε με, συγχωρείστε και το σε- βαστό "Ιδρυμα που είχε την κακή όπως φαίνεται ιδέα ν' ανεβάσει έ- μένα άπόψε δώ πάνω, δυό λεφτά να σάς πώ γιατίμίλησα άπόψε για το μεσσιέ—Λαμπουρντονναί... Νά, προχτές άνοιξα ένα βιβλίο παρόμοιο μ' εκείνο που τον είχα βρεί κάποις καιλοκαίρι της νιότης μου, παρόμοιο μα καινούριο. Και πιά δέν τον βρήκα, τον προσπέρασε ο καιρός, τον έρριξε σέ βαθειά κι άπέραστα σκοτάδια, τον ξέχασε —και μαζί σά να προσπέρασε και να ξέχασε και μένα, να προσπέρασε τη νιότη μου... Χάθηκε πιά, κυρίες και κύριοι, ο μεσσιέ—Λαμπουρντονναί, χάθηκε για πάντα κι ήμουν μάρτυρας κυρίες και κύριοι, στο χαμό του, εγώ, που ένιωσα το πάθος του ένα καιλοκαίρι της νιότης μου, αυτό μονάχα εί- χα να σάς πώ, κυρίες και κύριοι, αυτό μονάχα μπαρεί να 'πρεπε να σάς πώ, πριν άρχίσετε να σηκώνεστε, να φωνάζετε και να ζητάτε έ- ξηγήσεις, πριν πάμετε να μπαρείτε να με άκούτε, άξιότιμοι κυρίες και κύριοι...

ΧΡΟΝΙΚΑ

★ 'Ο δάσκαλος

Τὸ κείμενο, πού ἀκολουθεῖ μικρὸ ἀπόσπασμά του, δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Νέα Ἑστία» καὶ φέρει τὴν ὑπογραφή τοῦ διευθυντοῦ της. Ἕνα κείμενο κοινό, λογικὸ καὶ προπαντὸς ἡρεμὸ. Δὲν ἔχει γραφεῖ ἐξ αἰτίας τῆς ἀπεργίας τῶν Ἑκπαιδευτικῶν, καὶ αὐτὸ τοῦ δίνει ἰδιαίτερη ἀξία γιατί δείχνει πῶς στὶς μέρες μας τὸ θέμα «Παιδεία» εἶναι πρῶτα καὶ διαρκὲς ἄγχος ὅλων τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων τῆς Ἑλλάδας. Τὸ ἀναδημοσιεύουμε γιατί τὸ θεωροῦμε καὶ δικό μας καὶ πιστεύουμε πῶς μὲ τὸ τίμιο αὐτὸ κείμενο συντάσσεται ὁλόκληρη ἡ οἰκογένεια τῶν λογοτεχνῶν: «Ἀπὸ τότε πού ἔγινε ἐλεύθερος αὐτὸς ὁ τόπος, οἱ Ἕλληνες δὲν κουράστηκαν νὰ φωνάζουν: Θέλουμε δασκάλους! Πρῶτα δασκάλους καὶ ἔπειτα δημάρχους, ἔπειτα νομάρχες, ἔπειτα ἀστυνομικούς, ἔπειτα κάθε ἄλλο ὄργανο τῆς Πολιτείας. Ἀλλὰ καὶ πρὶν ἐλευθερωθεῖ ὁ τόπος, ἀκούστηκε μιὰ φωνή, —κινδύνευε νὰ θωρηθεῖ καὶ βλάσφημη—, ἡ φωνὴ τοῦ Κασμά τοῦ Αἰτωλοῦ πού ταλμύσε νὰ ζητήσει: Πρῶτα σχολεῖα καὶ ἔπειτα ἐκκλησίες! Ὁ Κασμᾶς ὁ Αἰτωλὸς ἔγινε ἅγιος. Ἀλλὰ καὶ ἐμεῖς πὰν εἴμαστε ἁμαρτωλοί, κρατᾶμε μέσα μας τὸ πανάρχαιο αἶτημα καὶ ἐξακολουθοῦμε νὰ φωνάζουμε: Πρῶτα δασκάλους καὶ ἔπειτα ὅλα τ' ἄλλα! Περισσότερους δασκάλους καὶ λιγότερα ὅλα τ' ἄλλα, ἀκόμα καὶ λιγότερο ψωμί!».

★ Ἑπειρωτικὴ ἀνθολογία

Ἡ «Ἐνδοχώρα» προτίθεται νὰ παρουσιάσει ἀνθολογημένο τὸν ποιητικὸ καὶ πεζὸ Ἑπειρωτικὸ λόγο, ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑπείρου μέχρι σήμερα. Ἐπειδὴ ἐπιθυμία τῶν ἀνθολόγων της εἶναι νὰ μὴ σημειωθοῦν παραλήψεις, παρακαλεῖ ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ τὰ Ἑπειρωτικὰ Γράμματα νὰ ὑποδείξουν στὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ λησμονημένα κείμενα παλαιότερων ἐποχῶν. Ἀκόμα παρακαλεῖ ὅλους τοὺς Ἑπειρωτικῆς καταγωγῆς λογοτέχνες νὰ ἀποστείλουν σύντομα τίς δημοσιεύμενες ἐργασίες τους γιὰ νὰ μὴ —τυχόν— σημειωθοῦν παραλήψεις πού θὰ ζημιώσουν τὸν ἀνθολογούμενο καὶ τὴν ὅλη ἐμφάνισή τοῦ Ἑπειρωτικοῦ λόγου.

★ 'Οργισμένοι νέοι

"Ασπονδοί φίλοι μας (άσφαλώς για να μη φανούν ότι δεν είναι ενημερωμένοι στα σύγχρονα) μάς κόλλησαν την πολύ μεταχειρισμένη έτικέτα των «όργισμένων νέων». Τη δεχόμαστε και τους εξηγούμε γιατί.

«'Οργισμένοι νέοι» ονομάστηκε στην 'Αγγλία μια ομάδα διανοουμένων γύρω από τον "Όσμπορν. Το ίδιο και οι 'Αμερικανοί μπήτνικς. Στη Ρωσία ο νέος ποιητής Γιεφτουτσένκο. Που σπρέφεται ή όργή τους; 'Ο Γιεφουτσένκο δήλωσε: «'Όσον άφορά έμένα... είμαι όργισμένος μόνο για κάθε πράγμα που φαίνεται κακό και υπερασπίζομαι κάθε τι καλό». 'Ο "Όσμπορν λέγει ότι κακό γι' αυτόν είναι ή μοναρχία, ό Δαύξ του 'Εδιμβούργου, ή 'Αρστοκρατία, ή 'Αρχιεπίσκοπος του Καντέρμπουρν, οί κριτικοί, οί δημοσιογράφοι, ή ιθύνουσα τάξη της 'Αγγλίας...». Για τους μπήτνικς της 'Αμερικής κακό είναι: «οί δημιουργοί της κοινωνίας της μάζας που έκμηδενίζει την προσωπικότητα του ανθρώπου, για να έξυπηρετήσει τους όλέθριους σκοπούς των βιομηχανικών δυναστειών, των διαμορφωτών της κοινής γνώμης».

"Όπως βλέπετε δεν είναι και τόσο... άνήθικαι οί λόγοι που κάνουν τους «όργισμένους νέους» τέτοιους. "Όσο για μάς... Δόξα τώ Θεώ υπάρχουν πολλά πράγματα που μπορούν να έξοργίσουν έναν άνθρωπο στον τόπο μας. Φτάνει να υπάρχει λίγη έντιμότητα.

★ Τύπος κι' εύθύνη

'Ο τύπος δεν ρυθμίζει πιά τη στάση του ελεύθερα. Περιariζοντας τó ρόλο του ν' άποτελεί φερέφωνο κομματικών συνασπισμών κατάρρε να στερηθεί από μια δική του όντότητα. Καί πορευτήκαμε ως εκεί που τα κομματικά συγχέονται με έθνικά και που συμφέροντα κομματικά άντιστρατεύονται τα έθνικά. Χαρακτηριστική άνωριμότητας ή στάση αυτή άποτελεί συνάμα κίνδυνο. Περίπτωση χτυπητή: Με άπρόσμενη άνάταση όταν τελευταία οί φοιτηταί έθεσαν τó θέμα της Παιδείας άπ' τη βάση του —θέμα παραδοχής κοινής που ή λύση του άπατελεί άνάγκη άμετάκλητη— στις έφημερίδες είδαμε μια μερίδα ν' άντιπαλιπεύεται σοβαρά λιγώτερο από την περίσταση, και μία να λοξοδρομεί, σιωπώντας ή συγκρατώντας όσο τó δυνατó πιο άνώδυνα!... Τό φαινόμενο χωρίς να σταματά εκεί γεννάει σκέψεις θλιβερές για την προέκτασή του. 'Η εύθύνη σήμερα κατηγορα βαραίνει προς την άρχουσα παράταξη, ή άντιπαλιτευόμενη όμως αύριο τι θα πεί; Κι άναρωτά κανείς: Στη βιομηχανία μάς γιατί υπάρχει βρεβισμός, μόνο γι' αυτό ύστερούμε;

★ «Πρωτότυπη διαφωτιστική άντιδικία»

Στο Ἀθηναϊκὸ Τεχνολογικὸ Ἰνστιτούτο τοῦ Τεχνικοῦ Γραφείου Δοξιάδη ἐγίνε δημόσιος διάλογος με θέμα τὴ σύνδεση τῆς πατρίδας μας με τὴν Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα. Ἰδῶ δὲ μᾶς ἐνδιαφέρει τὸ θέμα, οὔτε καὶ τὸ πόρισμα· μᾶς ἐνδιαφέρουν τὰ πρόσωπα ποὺ ἔλαβαν μέρος στὴν πρωτότυπη ἀντιδικία. Κύριοι ὁμιλητὲς ἦταν ὁ κ. Ε. Παπανούτσος ποὺ ἀνέπτυξε τὴν ἀντίθεση πρὸς τὴν Ε.Ο.Κ. καὶ συνήγορος ὁ οἰκονομολόγος κ. Ἀθ. Κανελόπουλος. Ἀπὸ τὴν ὅλη συζήτηση ποὺ ἠχογραφήθηκε καὶ δημοσιεύτηκε στὸν «Οἰκονομικὸ Ταχυδρόμο» βγά-
ζουμε τὰ παρακάτω συμπεράσματα: α) Γιὰ ἓνα κατ' ἐξοχὴν οἰκονομικὸ θέμα ἐκλέχτηκε φορέας τῆς μιᾶς ἀπόψεως ἓναις συγγραφέας. Δίκαιο τὸ ρῶτημα: γιατί καὶ τὴν ἀντίθετη ἀπόψη δὲν τὴν ἀνέπτυξε οἰκονομολό-
γος; Ὅμως ἡ ἐπιλογὴ τοῦ κ. Παπανούτσου ἀποδείχτηκε ἐπιτυχής. Ἡ ὅλη συζήτηση πλουτίστηκε καὶ τὸ θέμα, ξεφεύγοντας τὰ οἰκονομικὰ πλαίσια, φανερώθηκε πολυεδρικό, ἐπιδεχόμενο ἱστορικὲς συγκρίσεις. β) Οἱ ἀπόψεις τοῦ κ. Παπανούτσου δίχως νὰ στηρίζονται σὲ ἀριθμοὺς καὶ ὀνόματα βιομηχανικῶν ἐταιρειῶν —παὺ ὅπως καὶ νὰ τὸ κάνεις εἶ-
ναι πάντα κατὰ τὸ ἀβέβαιο, τὸ ἀνατρεπόμενο— εἶχαν μιὰ κατὰ πλά-
τος καὶ βάθος ὄραση τοῦ ὅλου θέματος. γ) Ξεκινῶντας ἀπὸ τὴν ἐπιτυχὴ, ὅπως ἀπαδείχτηκε, ἔμπνευση γιὰ τὴν ἐκλογὴ τῶν κυρίων προσώπων τοῦ διαλόγου (στὴ συζήτησιν ἔλθοι μέρος καὶ δεκατέσσερες ἄλλαι: τεχνι-
κοί, καθηγητὲς, οἰκονομολόγοι), ρίχνουμε τὴν ἰδέα πὼς κι ἐδῶ, γιὰ γε-
νικὰ τοπικὰ ζητήματα π.χ. Τουρισμός, Οἰκονομικὰ Προγράμματα, Ἐ-
πιμαρφωτικὰ Κέντρα κ.τ.λ., ἴσως ἀποδειχτεῖ ὠφέλιμη στίς σχετικὲς συσκέψεις καὶ ἡ παρουσία ἐκπροσώπων τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τῆς πόλης μας.

★ Φίμωτρο ἢ διαφήμιση

Ἀπὸ λάθος, πρόθεση γιὰ φίμωση τοῦ πνεύματος ἢ διαφήμιση; ἦταν ἡ περιπέτεια τοῦ θεατρικοῦ ἔργου «Τὸ νησί τῆς Ἀφροδίτης» τοῦ κ. Ἀλέξη Πάρνη ποὺ τελικὰ ἀνεβάστηκε στὴ Θεσσαλονίκη ἀπὸ τὸ Κρα-
τικὸ Θέατρο Βορείου Ἑλλάδος; Τὸ πρῶτο μάλλον πρέπει ν' ἀποκλει-
στεῖ. Μένουν τ' ἄλλα δύο ἐξ ἴσου ἀπαράδεκτα καὶ μὴ μᾶς ποῦν πὼς ἡ «διαφήμιση» εἶναι ἀπόψη τοῦλάχιστο ἀφελῆς. Ἀκόμα βουίζει στ' αὐτιά μας ὁ θόρυβος γιὰ τὸν —δῆθεν— ἐτοιμοθάνατο Μίκη Θεοδωρά-

κη. Τέτοια δεκανίκια — κύριοι ἱμπρεσάριοι — ἡ τέχνη καὶ τὸ πνευματικὸ ἦθος ὅχι μονάχα τ' ἀρνοῦνται, μὰ τὰ περιφρονοῦν.

★ Τὸ Βραβεῖο σου ἢ τὴ ζωὴ μου

Ἀναδημοσιεύομε ἀπὸ τὸν «Ταχυδρόμο» μιὰ περικοπὴ ἀπὸ ἄρθρο τοῦ κριτικοῦ κ. Βάτσου Βαρίκα, μέλους τῆς Ἐπιτροπῆς Κρατικῶν Βραβείων ποὺ ἔχει τίτλο: «Πληθυσμὸς Βραβείων».

«... Πολλοὶ ἐπίσης ἀπὸ τοὺς πρὶν γνωστοὺς καὶ τοὺς «πρὶν καθιερωμένους» ποιητὲς καὶ πεζογράφους, ἔφτασαν στὸ σημεῖο νὰ ἀπειλήσουν ὅτι... θὰ αὐτοκτονοῦσαν ἂν ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν τοὺς ἔκρινε ἄξιους γιὰ βράβευση. Χωρὶς, φυσικὰ, νὰ πραγματοποιηθοῦν τὴν ἀπειλή τους, μολονότι, κατὰ διαβολικὴ σύμπτωση, ἡ γνώμη τῆς πλειοψηφίας τῶν κριτῶν τοὺς προσέφερε τὴν εὐκαιρίαν...».

Σχόλια νομίζομε πῶς δὲν χρειάζονται. Θὰ θέλαμε μονάχα νὰ ρωτήσωμε: «Καθιερωμένοι» πῶς; Κι ἀπὸ ποιούς; Τίποτε ἄλλο.

Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΣΤΑΜΑΤΗ Ἀνδρέα Καραντώνη «Τὸ χαλὶ τῆς Ἑρμίνης»

Ὁ Ἀντρέας Καραντώνης συνεχίζοντας τὴν πορεία του σὰν ποιητῆς καὶ κριτικὸς στὰ γράμματά μας, μᾶς δίνει ἕνα ἀκόμα ποιητικὸ βιβλίο, πλάι στὸ πολύτιμο κριτικὸ ἔργο του: «Τὸ χαλὶ τῆς Ἑρμίνης». Εἶναι ἡ τέταρτη συνολικὰ καὶ μέσα σὲ πέντε μονάχα χρόνια ποιητικὴ συλλογὴ του. Ἐκεῖνο ποὺ εἶναι κάπως παράξενο στὴν ποιητικὴ παρου-

σία του Αντρέα Καραντώνη είναι ή χρονική απόστασι ανάμεσα στο πρώτο βιβλίο του, πού ήταν κριτικό, καί στο πρώτο του ποιητικό. Κάπου τριάντα χρόνια. Αυτό μάς κάνει νά σκεφτούμε πώς ή ποιήσή του θά πρέπει νά 'ναι ἀποτέλεσμα ἑνὸς πάθους πού τὸ θέριεψε χρόνων ζωὴ μέρα σὲ πλούσια ἀπὸ ποίηση ἀτμόσφαιρα. Καί κάποτε, σάν ἔκρηξη αἰχμάλωτου ἀτμοῦ, ξέσπασε. Κι ἦρθε σὲ μάς σάν ποίηση γνήσια καὶ θερμή.

Ἡ ποίηση αὐτὴ μάς βοήθησε νά δοῦμε μ' ἄλλο μάτι καὶ τὸ κριτικὸ ἔργο τοῦ Αντρέα Καραντώνη. Ἐπαιξε τὸ ρόλο κάποιου «κλειδι-ῦ». Καὶ καταλάβαμε πιά, πὼς εἶναι ἔργο βγαλμένο ὕστερ' ἀπὸ θερμὸτατο ἀγκάλιασμα μὲ τὴν ποίηση κι ὄχι μονάχα μέτρημα, ζύγισμα. Ὁ Αντρέας Καραντώνης δὲ μπορεῖ νά εἶναι ὁ κριτικὸς πού ἐμπιστεύεται μονάχα κάποιαν ἀπὸ τὶς πέντε αἰσθήσεις του: «Διυλίζει», θά μπορούσαμε νά πούμε, κάθε ἔργο πού ἔχει στὰ χέρια του στὴ δική του ποιητικὴ φύση κι ὕστρα μιλάει γι' αὐτό.

Μὲ τὸν ἴδιον τρόπο τὸ κριτικὸ ἔργο του μάς βοηθάει νά δοῦμε τὴν ποίησή του. Τὴ θεωροῦμε κι αὐτὴ νά περνάει μέσ' ἀπὸ τὸν κριτικὸ Καραντώνη, πρὶν φτάσει σὲ μάς. Μὰ κι ἐδῶ δὲ γίνεται ζύγισμα, ἀλλὰ ἓνα βάψισμα σιὰ βαθύτερα «πιστεύω του» γιὰ τὴν ποίηση. Ἔτσι, βλέπουμε στὰ ποιήματά του ν' ἀγωνίζεται γιὰ κάτι πού συχνὰ μάς λέει πὼς λείπει ἀπὸ τὴ σημερινὴ ποίησή μας: γιὰ τὸ «θέμα». Ἀγώνες ἐπικίνδυνος, γιατί παρασέρνει, κάποτε σὲ προβολὴ προσωπικῶν καὶ πεζολογικῶν στοιχείων, πού δὲν καταφέρνουν νά γίνουν ποίηση. Κι αὐτὸ φάνηκε περισσότερο στὸ προηγούμενο ποιητικὸ ἔργο του, «Τὸ Τρίτο Στερέωμα», πού ἦταν, γιὰ μάς, μιὰ κάμψη στὴ ποιητικὴ παρεία του, κάτι σάν σταμάτημα ὕστερ' ἀπὸ τρέξιμο. Μὰ μὲ τὸ «Χαλὶ τῆς Ἑρμίνης» ξαναδρέθηκε πάλι στὸ δρόμο πού ἀνοίξε μὲ τ' ἀξέχαστο «Ὀροσκόπιο». Ἡ «μάχη» γιὰ τὸ «θέμα» συνεχίζεται. Ἔχουμε βέβαια κι ἐδῶ, σκόρπια ὅμως καὶ λίγη, τὴν πεζολογία καὶ κάποιες προσωπικὲς στιγμὲς ἀναφομοίωτες ποιητικά. Ἔχουμε ὅμως πλούσια καὶ τὴν «ἀνανέωση» καὶ τὴν ἀληθινὴ ποίηση. Μιὰ ποίηση «ἐλληνικὴ» καὶ σὲ πολλὰ σημεία τῆς «ἐλυτικῆς», μ' ἄφθονη ὅμως διανοητικότητά, πολὺ περισσότερη ἀπ' ὅση βρίσκουμε στὸ κάπως πρότυπο χυμένη μέσα της. Παράδειγμα τοῦτοι οἱ στίχοι ἀπὸ τὴ θαυμάσια «Μετώπη»: «Ὁ Ἑρωτὰς εἶναι ἀνήμερος νά μάς ἐνώσει [μὰ ὁ Λόγος εἶναι θάνατος ἂν μάς χωρίσει]. «Ἄς γίνουμε φαντάσματα τοῦ παλαιοῦ κάστρου [μὲ τὰ μελτέμια νά σφυρίζουνε στὶς ἀδειανὲς καμάρες [ν' ἀκοῦμε τὶς φωνὲς τῶν μυθικῶν στοιχείων [πυκνοὶ καὶ σταχτεροὶ σάν ἀρμυρῆθρες [πού τίς κυτᾶει ἀδιάφορα ὁ περπατητής].

Στὴ «Μετώπη» θά μαινουμε λίγο, μάς κρατᾶνε πολλοὶ στίχοι της:

Ὅπως τὸ πέμπτο κομμάτι της, ποὺ εἶναι ἓνας συγκρατημένος καὶ ποιη-
 τικώτατος θρήνος γιὰ τὰ παιδιὰ ποὺ «μαζί τους βλέπαμε τὸ χειμῶνα»,
 κι ἔχουν πιά χαθεῖ. Ἄς πᾶμε νὰ ρωτήσουμε «τὸν ἐκκλησάρη... τοῦ
 Χάρου ἀμίλητο ἀποκρισάρη, μήπως μάθουμε ποὺ βρίσκονται. Αὐτὸς
 ὁμως «σκύβει πάντα σ' ἓνα ποτάμι [γιατὶ δὲν ξέρεי νὰ λησμονεῖ [πό-
 σα περάσανε παλληκάρια», κι ἀπόκριση δὲν μᾶς δίνει. Τὸ τελευταῖο
 κομμάτι τῆς «Μετώπης» μᾶς φέρνει ἓναν ἀπόηχο ἀπὸ τὰ «Παλιὰ Ὠ-
 ροσκόπια». Ἀντὶς ὁμως γιὰ τὴν ὀξύτητα καὶ τὸ «πικρὸ χιούμορ» ἐκεί-
 νου τοῦ ποιήματος ἔχουμε τῶρα ἀπαλὴ καὶ στοχαστικὴ μελαγχολία
 γιὰ τὶς θολές καὶ, ἀλλοίμονο, ἄκαρπες ἐλπίδες ποὺ κάθε τόσο σαλεύ-
 ουν μέσα μας.

Τὰ «Γήπεδα», παρακάτω, εἶναι μία νίκη. Γιατὶ καταφέρνουν νὰ
 φανερωθεῖ μ' ἀληθινὴ ποίηση ἢ ἀπελπισία κι ἢ ἀγανάκτηση γιὰ μιὰ
 κατάσταση ποὺ ἔπεισε σὰ χεῖμαρρος πάνω σὲ χίλια ἄλλα ἀνθρώπινα
 ἐνδιαφέροντα καὶ κοντεύει νὰ τὰ πνίξει. Κι αὐτὴ ἡ ἀγανάκτηση, φαν-
 ταζόμεστε, ἔκανε τὸν Ἀντρέα Καραντώνη νὰ γεμίσει τὰ «Γήπεδα» μὲ
 σκληρές, ὅς πούμε, ἐκφράσεις προσπαθώντας νὰ γκρεμίσει ἓνα πολυ-
 λατρεμένο εἶδωλο, σὰν αὐτὲς: «... τὰ πέλματα τῶν ποδοσφαιριστῶν
 [ἄδεια τυπώματα μικροὶ τάφοι στὸ μαλακὸ τῆς γῆς...». Μιλώντας γιὰ
 τὴ σφαῖρα βλέπει «οὐσίαι τῆς τὸ κενό» καὶ τὴ βρίσκει σύμβολο τῆς
 λύσσας «τῶν ματαίων ἀγῶνων» —κι ἐλπίδα ποὺ μονάχα μᾶς ἀπομένει
 εἶναι, πῶς, σὰν ἐρημώσουν τὰ γήπεδα θὰ «συνεδριάσουν μέσα στὸ ἄ-
 δεο τους τόσοι ἰχνηλάτες [ἄσώματοι διάφεγγοι μελετητὲς πελμάτων
 [χιτώνια ποὺ ἀρχοῖες πνοές τ' ἀλαφροκυματίζουν».

Θὰ σταθοῦμε ἀκόμα, προσπερνώντας πολλὰ θαυμάσια ποιήματα
 μὰ καὶ κάμποσα, ποὺ, γεμάτα εὐρήματα, μῆς ταλαιπωροῦν ὥσπου νὰ
 βροῦμε κάποιες καθαρὰ ποιητικὲς στιγμὲς τούς —ὅπως «Τὸ Ψαροκόκ-
 καλο τοῦ Ἀθῶου» ἢ τὸ «Μιὰ στιγμή ἀπὸ τὸ βίο τοῦ Μάριου» — στὸ
 «Σὰν προσευχή». Ποίημα κι αὐτὸ μελαγχολικὸ —ὁ καλύτερος τόνος
 γιὰ μᾶς τοῦ Ἀντρέα Καραντώνη— καὶ μαζὶ λυρικό, στοχαστικό, μον-
 τέρνο, μὰ κι ἀληθινὴ προσευχή. Θ' ἄξιζε, ἂν ὁ χώρος μᾶς ἄφηνε, νὰ
 τὸ μεταφέραμε ἐδῶ ὁλόκληρο· μὴ μπορῶντας θὰ περιοριστοῦμε σὲ κά-
 μποσους στίχους του: «Μπορεῖς νὰ ζεῖς μέσα σὲ τόσο ἄσῃμι [χωρὶς
 τὸν κακοκαρδισμό τῶν πεινασμένων; [ἡ προοπτικὴ ποὺ σοῦ ἔδωσε ὁ
 ζωγράφος [εἶναι τῆς ζωῆς ἢ τοῦ θανάτου [ἂν θάνατος θὰ πεῖ προσή-
 λωση καὶ μόνο [κι ἂν ζωὴ μιὰ σκάλα κυλιόμενη [ποὺ ἀνεβοκατεβά-
 ζει ἀνθρώπους τῆς ἡμέρας δίχως ξεδιάλεγμα τῶν πιὸ καλῶν;» «Τὶ ἄ-
 ξίζει· πιὸ πολὺ σ'ὅσον κόσμος τοῦτο [τὸ ὄνειρο τῶν κυμάτων ἢ τὸ ἀσά-
 λευτο [καίταγμα τῶν εἰκόνων στὴν ἀθανασία;» «Κοιλή μου ζωγραφιὰ
 τὸ ξέρω· ἀξίζει [πιότερό ἀπ' τὰ χρυσαφικά τῶν ἱερέων...· πιὸ πολὺ κι

ἀπὸ τὸν ὕπνο μου ποὺ κάτωθι σου ἀπλώνεται σὰν ἄστεγος γιὰ νὰ τὸν προστατέψεις [μὲ τὴν ἀκίνησίᾳ σου καὶ μὲ τὴν ἀσημένια σου στολὴ [Παναγιὰ τῆς καρδιάς μου ξεχασμένη].

Κάπως ἔτσι ὅμως, μὲ τὸ τραγούδι, προστατεύεται ὁ ἄστεγος ὕπνος μας ὅχι πὼς ξεχνᾶμε, ὅχι πὼς σβύνουμε τὸ ἐρώτημα, ποὺ κλείουν ἄλλοι στίχοι στὸ ἴδιο ποίημα: «Πὼς εἶναι πές μου τρισχαριτωμένη εἰκόνα [ὁ πέρα κόσμος ποὺ μ' αὐτὸν ἀνθολογιέσαι;». Δὲν ξεχνᾶμε — μονάχα γιὰ λίγο ἀλαφρώνει ἡ ψυχὴ μας καὶ βαθειὰ μέσα μας πιστεύουμε πὼς μπορεῖ καὶ νὰ νικήσουμε.

ΦΡΙΞΟΥ ΤΖΙΟΒΑ Λουκᾶ Κούσουλα «Σχηματο-ποίηση»

Τὰ αἰθέρια καὶ μουσικὰ τοῦ ψυχικοῦ του βίου ἀπαδίδει μὲ προσωπικὸ τρόπο ὁ κ. Κούσουλας στὴν «Σχηματο-ποίηση». Λάμποντες στίχοι ποὺ φανερώνουν κρυφοὺς κρυστάλλους τῆς καρδιάς του μὲ τρόπο ἀμόλυντο. Δὲν πρόκειται μόνο γιὰ μιὰ καθαρὴ ποίηση, ἀνώδυνη ποὺ ἀναδίνει ποιητικὸ μυστήριο ὅπως τὴ γνωρίσαμε στὸ Μελαγχρινό. εἶναι, ὅπωςδήποτε, συμπληρωμένη μὲ τόνους ποὺ τὴ φθάνουν συχνὰ στὸ δραματικό. Μιὰ ποίηση ποτισμένη ἀπὸ εὐαισθησία ὑψηλῆς ποιότητας, βγαλμένη ἀπὸ τὸν κορμὸ τοῦ νεοσυμβολισμοῦ καὶ μπολιασμένη μὲ τίς σύγχρονες ἀντιλήψεις. Λείπει ἡ ἐκζήτηση καὶ ἡ τροχὴ τῆς σύντομης σφιχτῆς, ἀφτιαρίδωτης οἱ φράσεις. Εἶχαμε καιρὸ νὰ διαβάσουμε ποιήματα ὁλοκληρωμένα, μὲ παραμυθένια εὐγένεια, ὅπως τὸ πρῶτο τῆς συλλογῆς «Τὸ Θέατρο τῆς Τετάρτης»:

«... Μείνετε αὐτὸ τὸ βράδυ
καὶ θὰ γίνουν ὅλα
ὅπως τὰ θέλετε!
Δεχόμαστε τόσο σπάνια φίλους...
Αὔριο —πρωί,
θὰ βγάλουν ὅλα στὸ χνούδι τους
καὶ θὰ φορέσουν πάλι
τ' ἀγκάθια τους...»

Ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Κούσουλα εἶναι καρπὸς ὠριμότητος. Ὁλιγογράφος, καθὼς νομίζω, πέρασε πρῶτα ἀπὸ αὐστηρὴ προετοιμασία. Ἔτσι μᾶς δίνει μιὰ ποίηση μὲ ταυτότητα, κάτι ποὺ πρέπει πολὺ νὰ ἐκτιμηθεῖ μέσα στὴ φοδερὴ μίμηση καὶ τὸν μνηκασμὸ τοῦ καιροῦ μας.

Ὅπως ὁμολογοῦν τίτλοι ποιημάτων του ἔζησε, μὰ δὲν κατέρρευσε,

στη μόνωσή των χωριῶν: ἀπὸ τὰ Τζουμέρκα στὴν Ἑλλάτεια τῆς Λοκρίδας. Ἐκεῖ —βοήθησαν καὶ ἄλλα περιστατικά;— ἀκόνισε τὴν εὐαισθησία του. Ἡ φύση, σὲ πρῶτο διάβασμα, φαίνεται πὼς τοῦ ἔγινε βαθύ βίωμα· μὰ δὲν πρόκειται γιὰ τερπνὴ φυσιολατρεία. Μανδύα καὶ πρόφαση λέω, γιὰ νὰ σκεπάσει —τὸ πετυχαίνει μὲ ἀξέχαστες μεταφορὰς καὶ εἰκόνες— τὴν ἀπελπισία του. Τὴ σχεδιάζει λεπτά, ὑποβλητικά, μὲ μιὰν ἐντελῶς δική του ὄραση καὶ ἄς τὸν κάμπτει, ἄς τὸν ληλασθεῖ καὶ μὲ ὅ,τι πιὸ ἀνάλαφρο ἔχει:

«... Κατὰ τὸ βράδυ ἀπάκαμα
καὶ ρίχνοντας τὴ δεκατίσμένη ἀσπίδα
χαμήλωσα στὰ μάτια μὴ στέργοντας
ἔλεος ἀπὸ πρῶθενά!
Τότε κατέβηκε τὸ φεγγάρι
Φτερούγισε πάνω μου σὰ νὰ σημάδευε
τὸ Δόχτυλο τοῦ Θεοῦ...».

Ἦδὼ δὲν εἶναι νὰ περιμένουμε, πρέπει νὰ τὸ φωνάξουμε πὼς βρεθήκαμε μπροστὰ σὲ ἀληθινὴ ποίηση.

ΦΡΙΞΟΥ ΤΖΙΟΒΑ Γιάννη Δάλλα «Πόρτες ἐξόδου»

Τὸ κάθε ποίημα τῆς νέας συλλογῆς τοῦ κ. Δάλλα νομίζεις πὼς γράφηκε γιὰ νὰ λαξευτεῖ σὲ μάρμαρο, τόσο εἶναι λιτό, οὐσιώδες, πυκνό. Ρίξεις του οἱ Βυζαντινοὶ ὕμνοι καὶ ὁ Κάλβος. Ἀφομοίωσε τὶς τροφές καὶ πέρασε στὴν ἐποχὴ μας ἀποκαλύπτοντας τὴ δική του βαρύνη καὶ ἀρρενωπὴ φωνή. Μιὰ φωνὴ ποὺ δὲ ζητᾷ πιά ἀποκρυπτογράφηση κι ἄς τὴν ἐχαρρακτήρισαν «φουτουριστικὴ». Τόσα ξέρουν οἱ ἀνέυθινοι ὅταν σὲ παραιπέμπουν σὲ μιὰ κενὴ ἀπὸ προβληματισμοὺς καὶ ἠθικὴ στάση τεχνοτροπία τοῦ μεσοπολέμου! Θέλει βέβαια προπαίδεια γιὰ νὰ κατακτηθεῖ ἂν καὶ διατηρεῖ τόσα λίγα ὑπονοούμενα ἢ τεθλασμένες, ἀκριβῶς γιὰ νὰ ὑπάρξει αὐτὸ ποὺ λέμε ποιητικὴ μαγεία καὶ ποὺ βαρραίνει κυρίως στὸ ὠραιότερο ποίημα τῆς συλλογῆς «Δαυὶδ ὁ συνάδελφος».

Νομίζω πὼς ἡ προηγούμενη ποίησή του μόνο σὰν ἄσκηση λόγου μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ πιά. Στὶς «Πόρτες ἐξόδου» καταλαβαίνεις πὼς ἡ ποίηση ἀνάβλυσε ἀπὸ βασανισμένα καὶ ὑπεύθυνα βάθη, ἀποσπῶντας ὀδυνηρὴ πείρα ἀπὸ ἐπάλληλα στρώματα διαφεύσεων, διανθισμένη συχνὰ ἀπὸ μιὰ μόλις διακρινόμενη εἰρωνεία ἢ πίκρα, ἀναλόγως. Ἀξονάς

της τὸ ἠθελημέναι ἀππροσάρμοστο ἀπὸ πλησιμονῆ ἀρετῆς, τὸ ἀντιτιθέμενο στὰ τελούμενα ἐντὸς τῶν τελμάτων:

«Κι αὐτὸς σὲ μίαν ἰδεατὴ γραμμὴ τῆς ὕλης
μιά ἀνένδοτη χειρονομία τῆς ἐποχῆς».

Ἦ

«Καλύτερα χιλιάδες μίλια στὴ γῆ
παρὰ νὰ μοῦ φορέσετε ξυλοπόδαρο».

Καὶ ἀλλοῦ:

«Γδύσου... τὰ χειρόκτια τῆς συναλλαγῆς».

Ὁ ἐρωτικὸς τοῦ λόγος κύμαστίζει «δόσος λέξεων» μὰ δὲ στεφανώνεται. Μένει πρόθεση γιὰ δημιουργία μικρῶν μνημείων ἢ γύμνασμα ἐπάνω σὲ δεδομένα ἀπὸ τὸν Προφητάνакта. Κι ἐδῶ οἱ στίχοι σὰν σώματα ἐφήδων ἀθλητῶν, νευρώδεις, ἐλλειπτικοὶ καὶ ἡ αἴσθησις τοῦ περιττοῦ ἀκέρια· ὅμως τοὺς λείπει καὶ εὐαισθησία (ἐξαίρεται τὸ 3ο ἀπὸ τὸ «Παρθένια») καὶ ψυχὴ. Θυμίζουσιν στὴ στερεότητά τους τὴν ποίηση τοῦ Πρυπάρη μὲ μιὰ βασικὴ διαφορὰ· ἐκεῖνος θησαύριζε λέξεις —πετράδια τῆς δημοτικῆς, ὁ κ. Δάλλας— καὶ ἀρκετοὶ σύγχρονοί μας, ὅπως ἤδη τὸ παρατήρησαν ἄλλοι— καταφεύγουν στὰ λόγια ἢ στὴ γλώσσα τοῦ ἐκκλησιαστῆ, Ἀδυναμία τοῦ δημοτικοῦ λόγου νὰ ἐκφράσει τὴν αἴσθησις τοῦ σύγχρονου μὲ πυκνότητα ἢ ἰχνηλατοῦμε Κάλβο καὶ Καβάφη ἀπὸ ἀδυναμία;

Σὰν δείγμα γραφῆς παραθέτω τὸ «Ἀέτωμα ἀνδρείας». Εἶναι —ὅσο κατέχω— μαζί μὲ τὸ «Χάρης 1944» τοῦ κ. Μανόλη Ἀναγνωστάκη, τὸ ἀραιότερο ἐπιτύμβιο στὸν ψυχισμό τῆς τελευταίας ἢ ἄλλης —ποὸς ξέρει;— ἀντίστασης τῶν Ἑλλήνων:

«Εἶναι ὅ,τι ἀπόμεινε: ἓνα αέτωμα ἀνδρείας.
Βλέπεις οὐτὰ τὰ παιδιὰ τὰ βλέπεις ἀκοῦς
τ' ἀθάνατα ποιήματά τους στὴν πεδιάδα;

Οἱ ἄλλοτε διφρηλάτες μὲ τὰ τρύπια τοὺς λάβαρα
ριγμένοι πίσω μας ὅπως τὸ φῶς τοῦ τυφλοῦ».